

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

Приложение 1

КЪМ

„Проучване сред целевите групи и създаване на препоръки/становища за ефективно преподаване на ключовите компетентности/умения в класната стая и за подобряване на качеството на продължаващата квалификация на педагогическите специалисти“

Фокус върху политиките

ОБРАЗОВАНИЕ БЪЛГАРИЯ 2030

2019 г.

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ДЪЛБОЧИННО ИНТЕРВЮ С ДИРЕКТОР

- 1. Липсват очаквани резултати що се отнася до развитие на ключови компетентности, било по етапи или в край на класа. Едно от нашите предложения е да се зададат такива очаквани резултати. Как виждате такъв тип развитие – къде може да бъде включено то, дали е разумно да се включва или само допълнително ще утежни програмите?**

Според мен да се дадат очакваните резултати за очакваните ключови компетентности не е кой знае колко трудно, но не мисля, че това ще подобри особено нещата. Аз твърдо вярвам, че не е важно толкова какво, а как. Какво може да се препише? Можем да препишем от куп образователни системи, въпросът е как. Например в повечето скандинавски страни организацията на учебния процес е направена така: те изучават много малко предмети – предметно ядро science, който включва физика, химия, биология, информационни технологии. Другото предметно ядро е human science, което включва география, история, религия, гражданско образование. По този начин те правят връзки между учебните предмети. Правейки връзки между отделните предмети, те могат да изучават явленията, а не конкретния процес. При нас примерно се изучава валентност на водорода, но защо им е това? Там преподавателят по химия, физика, биология прави връзка между отделните предмети. Едно от нещата, които могат да се направят, е нашето министерство коренно да промени младите кадри, които се включват в образованието. Това да бъдат преподаватели, подготвени за природни науки и хуманитарни науки, за да могат те да правят връзката между предметите. Това е едното, което може да се направи. Второто, което може да се направи, е да се прегледат всички учебни програми по предметите от 5-ти до 12-ти клас. Макар че е правено, е правено на много ниско ниво. Учебниците са правени парче по парче. Тези учебници са от различни издателства. Съвсем наскоро – миналата седмица установих, че в 7-ми клас учат по български език “Вятър ечи, Балкан стене” и просто ми хрумна дали точно по това време през тази година не се предвижда по музика. Оказа се, че не се предвижда. Не, че някой пречи на учителите по музика да го направят, но не бихме могли да очакваме, че учителите по музика в България ще тръгнат да изследват учебниците по български език и литература и обратното. Ето заради това може по някакъв начин да направим учебните програми на по-едри парчета. В самите учебни програми да се зададат връзките между отделните предмети. Защото всъщност междупредметните връзки, интердисциплинарните уроци възпитават компетентностите в учениците.

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 “Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците”, осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

Например в нашето училище това ни е проект, по който сме иновативно училище – проблемно базирано обучение. Аз бих го препоръчал като модел и на други училища.

Ние сме разделили годината на 6 части по 6 седмици – счита се, че 42 дни е 2 по 21 и това е един период, в който учениците могат да усвоят някакво ново умение. Първият период приключи този петък с представяне на уроци, проекти. Първият цикъл беше „Аз и другите“, като той във всички предмети намираше различни проявления. Включително и в математиката – един от уроците беше 120 ученици да напишат проекти за приложението на математиката в живота.

След като те си ги разменях последните два часа, всеки виждаше различни приложения. Имаше един страхотен урок, който направи един родител. Ние включваме и родителите в учебния процес, защото те са тесни специалисти. Ние сме много широки специалисти, много научни, а те са свързани с живота. Та, един родител направи един урок за връзката между голфа и математиката. Оказа се за мен като математик, че голфът е 80 % изчисления, 10 % късмет и 10 % техника. Този родител беше много интересен и като отговореше някое дете, той му хвърляше топка за голф, която е много скъпа и то се радваше.

Ето, дори по математика могат да правят „Аз и другите“. Част от началните учители направиха урок по темата „Аз и другите – Важни ли са правилата, за какво ми помагат правилата“. И класа, всеки клас 2-ри и 3-ти беше разделен на групи – правилата в спорта, правилата за общуване, правилата за движение и т.н. Разглеждаха ги на своето ниво. По този начин се възпитават компетентности бавно и постепенно като децата виждат връзката помежду си. Следващите цикли, те са четири или пет са качени на сайта, можете да ги видите, включително и доста материали и едно филмче, което преведохме на български със субтитри. Следващият цикъл е „Аз и природата“, а по-следващите цикли са свързани с изкуство и т.н. Ние затова го наричаме проблемно базирано обучение, за да видят децата, че училището има задача да отговори на някакви житейски, човешки въпроси.

Защото иначе МОН казва „ние искаме да въведем компетентностния подход“ и това е. Ама как? Винаги въпросът е как, не какво. Как да убедиш? Аз като мениджър мога да ви кажа – не е много лесно да се убеди. Защо да го правим? Ние получаваме заплата, колкото и в другото училище? За какво да го правят? Защото на децата ще им е по-интересно, на родителите ще им е по-интересно. Опитвам се винаги, когато искам да въведа нещо, да им обясня, че ще им се увеличи удовлетворението от работата.

Смятам, че е редно скоро да въведем в 7-ми, в 10-ти и в 12-ти клас още един изпит и той общо взето да имитира това, което прави PISA. Очевидно е, че тя се прави от специалисти,

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

които изследват образованието в полза на икономиката, на обществото, а не толкова , за да кажем “ние сме най-добрите” и толкова.

Примерно от 1-ви до 12-ти клас установявам, че при децата нито един път не е измервано какви умения имат по физика, по химия, по биология, по природни науки, по хуманитарните науки. Ние измерваме само 2 предмета и тормозим само 2 типа учители - математиците и преподавателите по БЕЛ. В тези развити страни, например в Швеция, в 6-ти, в 9-ти, в 12-ти клас се измерват точно тези умения – по science, по хуманитарни науки и т.н. Ето това е едно от нещата, които според мен трябва да се направят. Един изпит например е два часа и той се прави в учебно време. Трябва да видим как се развиват по тези науки. И освен това самият формат на изпита ще зададе какво и по какъв начин да преподават учителите. Много се подценява този факт. Форматът на изпитите ще накара учителите да преподават по този начин. Казвам го със съжаление, но това е истината и то не само в България – децата учат за изпити. Питайте родителите – след 7-ми клас целта им е да влязат в немска, френска, английска и не знам си каква гимназия. За да влязат, те трябва да изкарат на изпитите супер високи оценки.

Всъщност те се тренират на умения, защото в математиката има много задачи, в които се развиват автоматизирани умения, например да се борава с някакви много сложни изрази, което не е свързано с живота. Можеш да ги накараш да дадат реален пример, с който да си решат някаква житейска задача, в която да използват уравнение от първа степен. Примерно да кажем, за да си изчислят колко плочки да си сложат или нещо друго да напишат едно уравнение. Много трудно им е да направят това. Това, което правят е много по-сложно. Затова форматът на изпитите трябва да се промени тотално.

Според мен трябва да има три изпита и те трябва да са подобни на PISA. Единият изпит е „четивна грамотност”. Да не е само БЕЛ. По четивна грамотност, разбира се и БЕЛ. Ние можем да сложим една малка част в този изпит, свързана с граматиката. Но втората част да е точно това, което се нарича четене с разбиране – да можеш някакъв текст да го раздробисш на части, да видиш връзките и т.н.

Вторият изпит в PISA е математика, но той е абсолютно приложна математика – те виждат връзката на математиката с всичко друго. Това, което те наричат математика в тези изпити е по-скоро логическо мислене.

Третият изпит да е природни науки. Такъв е изпитът и в SAT. И пак да са приложени задачи. Има готови екземпляри. Вече има голям опит от 2000 г. с тези изпити и това трябва да се направи. Като се промени форматът на изпитите, ще се промени и начина, по който подготвят.

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 “Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците”, осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

Другото което е, освен в 7-ми клас, според мен такъв изпит трябва да има и в 10-ти клас, в края на първи гимназиален етап и в 12-ти клас трябва да има още един изпит, който да е свързан с общи техни компетентности. Сега се предвижда да бъде БЕЛ, един от профилиращите предмети, които изучават. Добре. Така е междудругото и в SAT – ти си избираш профилиращия предмет, например физика и ти го дават на 1-во или на 2-ро ниво, както си го изучавал. Разбира се и родният език – един от профилиращите предмети.

По този начин с изпитите можем да зададем насока на учителите. Това е единият от начините.

Вторият е ние да им казваме как да преподават. Те няма да ви го кажат, но на учителите наистина им се даде свобода много и те не искат да се възползват от нея. Страх ги е. Имат свобода, обаче нямат материали.

Не можете да очаквате - един учител има 5 часа и за 5-те часа да се подготви с някакви материали. Той няма физическото време. Затова трябва да се създаде платформа (МОН го говори от много години, най-после да го направи. То е свързано и с пари). Да направи платформа с такива материали, които да развиват компетентностите. Примерно по математика трябва да има задачи от приложната математика. Примерно влизаш в 5-ти клас и ти трябва степени. Приложни задачи от степени. Намираш си. Или трябва ти практически задачи от уравнения от първа степен. Намираш си и в зависимост от това колко ти знаят децата, им даваш такава задача. Намираш ги такива с диаграми, схеми и т.н. Това не е супер трудно. Има много материали онлайн. Има много материали, които могат да се преведат. Една задача не е авторска, както например едно произведение. Една задача може да се препише, да се сменят числата и това си е задача за приложна математика. Значи да се дадат такива материали на учителите.

Друго, което може да се направи, е по някакъв начин да се опитаме да стимулираме и да даваме за пример този тип училища, които развиват точно тези компетентности. Имаше наскоро едно изследване за училища, в които децата се чувстват щастливи – ние сме там. Но според родителите топ 100 са тези, които са изкарвали най-добри оценки по БЕЛ и по математика след 7-ми и след 12-ти клас. Нормално е това да бъдат езиковите гимназии, защото първо за тях БЕЛ е профилиращ предмет след 7-ми клас и второ те избират като втори предмет най-често английски език, който са изучавали в пъти повече часове отколкото нашите ученици. А нашите ученици избират БЕЛ и английски език най-често и се оказва, че те са го изучавали с 2 пъти по-малко часове.

Не казвам, че тези училища са лоши, но общо взето, ако винаги твърдим, че това са най-добрите критерии, това не е добре. Значи държавната политика не е добра в това отношение.

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

1. Ще Ви върна в началото на разговора – за окрупняването на предметите. Каква е причината това да не се случва и да не е на дневен ред изобщо като тема в момента и какво трябва да стане, за да се изведе?

Случва се по малко. МОН дава възможност на учители, които са например с предмет физика и химия да се усъвършенстват. В един от университетите има следдипломна квалификация да преподават поне по 2 предмета. Това трябва да се случи и по други причини. Масовото основно училище в малките населени места в България е по една паралелка от 1-ви до 7-ми клас. Един учител например по математика, по химия или по биология не може да направи норматива само с това. Едно такова окрупняване има в 5-ти и 6-ти клас - Човек и природата и човек и обществото. Трябва да продължи и нататък. Това не се получава, защото ние подготвяме кадрите по природните науки, по БЕЛ на много високо магистърско ниво, което не им е необходимо в училище. И те след това го възпроизвеждат в училище. Те са подготвени сякаш да преподават на ученици, на които любимия предмет е физика и те стигат до голяма дълбочина, а всъщност много малко от тях имат такава възможност. Докато в повечето държави учителят е по математика, английски и физическо. Т.е. те тези хора ги подготвят в педагогиката на нивото, което е необходимо на учениците, а не на задълбочено ниво. Аз съм завършил математика и съм решавал такива задачи, които са трудни дори за математическа гимназия. Те нямат смисъл. Тази подготовка е излишна, когато подготвяме учителите. До съвсем скоро, сега се появиха педагогическите, нямаше разлика между подготовката в университета. Ти завършваш математика, физика и история и после можеш да станеш едното или другото. Най-консервативната система е образованието и това е едно от нещата, което трябва да променим задължително, за да могат да се правят връзките между предметите.

2. Казвате, че в момента НВО и ДЗИ се използват освен да видим докъде са стигнали децата в 7-ми, 10-ти, 12-ти клас, те се ползват и за създаване на класации на най-успешните училища и отвъд тях остават много неща, които не са измерени, включително и в голяма степен ключови компетентности. Вие как успявате да управлявате това нещо като директор с Вашия екип? Водите ли някакъв тип разговори с учителите, че матурите не са важни или те сами го осъзнават?

Всекидневно! Но че трябва да възпитаваме тези компетентности. Ние на два фронта. Особено за 4-ти клас им казваме – изобщо не се занимавайте. В 4-ти клас, примерно, нашият среден успех е 5.83. Всички 40 училища, които са пред нас са между 5.84-5.99, което

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

всъщност нищо не означава. Това са деца, които 4 години са били навивани, че това е най-важното – единия вариант, втори – по някакъв начин им е подсказано. Нашите учители си ги гледат и проверяват. За нас няма смисъл това нещо да се прави. За 7-ми обаче клас не можем да преобърнем тенденцията, каквото и да им разправям на родителите – те казват това е положението, важно е БЕЛ и математика. 5-ти,6-ти и 7-ми клас амбициозните ученици са се отдали на БЕЛ и математика, което е много жалко. Изостават всички предмети. Друга голяма грешка е - ние правим PISA по природните науки. Казваме навсякъде колко са важни природните науки. И ние сме може би единствената държава в света, която в 8-ми клас не изучава природни науки. В 8-ми клас всичко се е отдало на чуждия език, което е много глупаво според мен и е много остаряло като разбиране. Тъй като децата от 1-ви до 7-ми клас учат чужд език и те започват в 8-ми клас от ниво нула. Това са 600-700 часа и ти започваш от ниво нулево. Това, което аз бих предложил и ми се струва съвсем нормално е 7-ми клас да завършва по желание на родителите със сертифициране на езиковите умения. Особено в езиковите гимназии учениците да започват - да има паралелка с ученици, покрили А1, А2. Те би трябвало 80 % от учениците да покрият А1, 7 години са го учили. Много от тях биха покрили и А2. Това е едно от предложенията, което пред вас първи го споделям. Ако започне една паралелка А1 може вместо 18 да имат 12 часа и пак да покрият абсолютно същите изисквания. Доколкото знам те трябва да завършат с В1 в края на подготвото. Така те освобождават 6 часа, които могат да ги дадат на природните науки - физика, химия, биология и така догодина да се представят много по-добре на изпитите по PISA. Те са важни, не защото са изпити по PISA, а защото те са преди навършване на зрелостта, преди 15-16 години. Ако пък си покрил А2 няма нужда да се блъска да изучаваш А1. Малко повече часове по математика. 8-ми клас е страшно важна възраст на всичко, само на езика е безсмислено. Това е едно много важно предложение. Никъде няма такова подготве 18 часа. Езикът трябва да се изучава постепенно. Трябва да се промени малко нагласата. Преди нагласата ни беше, че децата, изучавайки езика, трябва да учат много граматика. Всъщност на децата има трябва да могат да говорят езика. Това също развитие на компетентност. Разработили сме в нашето училище критерии за оценка на учениците по всички предмети. Всеки учител разработва критерии за предмета си и учениците ги знаят предварително, което развива самооценката им.

Другото важно нещо, което се опитвам да обясня и на родителите, е презентирането на това, което си научил. Ето сега в петък имаме един урок на тема “Как е създаден светът и как можем да го запазим.” по български, история и география. Учениците бяха направили 7-8 проекта за това как е създаден светът като имаше всякакви версии и според мен някои от тях си ги бяха измислили. Имаше една версия дословно преписана от Библията, но имаше и една в която Бог беше създал маймуните и оттам нататък започваше да тече еволюцията

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 “Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците”, осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

на Дарвин. Имаше една версия, която беше компилация между гръцката митология и научни теории; имаше една, в която извънземни сили бяха създали Бог и той беше продължил нататък. Това бяха деца в пети клас и това, което ми хареса на мен, беше, че им бяха позволили да имат различни версии. Отделно от това, те бяха разделени по групи. Всички казват, че трябва да се работи по групи, но всъщност е много трудно. И оценката се дава на груповия проект. В животът е така. Не може за един политически проект на една партия ние да пишем б на лидера, а на всички останали – четворки. Родителите обаче казват „Ма чакайте сега, в тази група се падна Гошко, който е мързелив и Мими, която е свадлива.“ Ами така е и в живота и в работата – трябва да работим по групи и всеки е различен.

И ми направи впечатление, че едната група имаха говорител един младеж от 5-ти клас. Той така говореше, че после се замислих и специално погледнах какво са представили. Техният проект беше на средно, даже под средното ниво. Но повечето хора - 90 % , да не кажа 100%, останаха с впечатление, че това е най-добрият проект, защото те умееха да го презентират. Имаше много родители. Ние на тези отворени врати, които правим на всеки 6 седмици каним и родителите, защото искаме те да са наши съюзници. Това е много важно. На един родител детето се беше притеснило. Аз отидох при него и му казах - той е 5-ти клас, има време, нека да свикне. На тази презентация той се притесни, видяхме го. На следващата, последващата, нека да види, нека да прави презентации пред баща си, пред други хора. Не го изпитват. Т.е. Презентационните умения са страшно важни. Ние го слагаме в оценката. Не, че е толкова важно оценката, но да видят, че това е важно. Аз им казвам, че 50 % от успехите в живота е да умееш да се презентираш - дали ще си намериш по-готино гадже, по-готина работа. Така им обяснявам особено на по-големите. Това е всичко и вие много добре го знаете, защото се опитвате да го правите във Facebook, Instagram. Искате да се презентирате. Ама няма да ви наемат на работа заради Instagram.

Мисълта ми е, че тези умения трябва да се насърчават в училище - да работиш в екип, да презентираш. Бях в Швеция преди 2 - 3 седмици, много съм впечатлен. Навсякъде, където бях, децата работеха по екипи - по 3-ма, 4-ма, 5-ма. Вкъщи им се даваха задачи. Бяха доста небрежни, доста шумни. На пръв поглед традиционният учител би им се подразнил. Те седят на възглавници по пода, излизат кой, когато си иска, но тихо - не създават суматоха. Общо взето не видях първа, втора, трета редица - няма такива работи. Ето в тази връзка е и това, което и ние се опитваме да правим в нашето училище и в много други - създаването на самата среда, която да предполага това нещо. Ако отидем в кабинетите по природни науки, ще видите, че масите са по 5-ци по 6-ти и ще не ще учителят така ги слага. Няма подиум - нещо да е по-високо от другото. Даже има 2 дъски. Тези методически похвати трябва да се развиват по този начин.

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

3. Как могат тези добри примери и практики за развитие на ключови компетентности да достигнат до всички училища в България?

Един от начините, е да се заснемат такива уроци. Ние казваме - искаме компетентностен подход. Да има 10-15 урока за 5ти клас по математика и други предмети. И да видиш какво значи добър урок, какво прави учителят, какво правят децата. Защото една от най-големите слабости на нашите училища е, че учителите са невероятно капсулирани. Много малко са учителите, които изобщо са посещавали техен колега. Които са отишли в съседната стая, та камо ли да са видели други уроци, да се замислят. Ние правим една конференция – национална за природни науки м. февруари. Миналата година беше първата. Тя произвежда продукт – приложение с 20-30 разработени готови урока, което е по-евтиният вариант. По-добре обаче да могат да го видят учителите.

Аз винаги съм мечтал да се направи образователна телевизия. Масово гледаемите телевизии не са запълнени с много съдържание и повтарят едно и също. Биха могли да отделят по няколко часа на ден да дадат национален ефир за училищата и да се показват такива образователни практики (добри уроци за развитие на компетентности).

Първата работа, която направих в училище преди 10-12 г. - тогава плащахме за лекторски час. Да вземеш допълнителен час по 6 лв. Говорих с учителите и се оказа, че 80% от учителите не бяха ходили в час на колегата си. Казах да се записват и ако отидеш да гледаш час на колегата си – 7 лв, т.е. с 1 лв. повече. Имаше колеги, които бяха записали по десет часа. Намерих пари и ги платих. Повечето учители в себе си се считат, че са стигнали съвършенството, защото ти като не се сравняваш с никой, като не виждаш никой - просто не се замисляш.

След това казахме, че тези отворени уроци трябва да бъдат няколко пъти в годината, два, три, четири. Да кажем всеки учител да направи два отворени урока, да бъдат в края на някакъв проект, да се поканят родители и тогава да ходят учители и да ги виждат. И аз тогава им казах така. Така или иначе аз като директор трябва да те посетя, да видя какво правиш. Но аз ви вярвам на вас. Правиш отворени врати, каниш трима-четирима преподаватели, аз не идвам.

Не каниш никого – аз идвам и правя коментар, който е по-критичен. Опитвам се да ги накарам с такива методи да се наблюдават един друг, да си говорят. Лесно е да кажеш отгоре - нека учителите да си обменят опит. Нека, ама не искат. Те часовете са 1,2,4,5 и иска да си

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

отиде след това. Нормално е, човешко е. Трябва да се създаде организация. Това трябва да го направят директорите. Трябва натискът да е лек, да не е много силен, защото никоой не прави нищо на сила. Това с видимост на добри практики е много добре.

На всичко отгоре, ако се разгърсим, ние можем да видим добри уроци в разни сайтове американски, английски и само да им направим субтитри. Но сигурно има и готови уроци, както примерно TED talks се превежда със субтитри, по същия начин можем да преведем и някакви уроци. Хората искат да видят, да си представят какво е добрият урок

4. Всъщност къде отива ролята на учебниците при развитието на умения? Могат ли да имат съществена роля или по-скоро остават настрана?

Това, за което си мечтая е ролята на учебниците да става все по-нищожна. Едно време Библията е била Книгата. След това вече се развиват физика, химия, биология, история и там са знанията. После започват библиотеките и там можеш да си намериш допълнителни. Сега вече всичко можеш да намериш онлайн.

Учебниците трябва да бъдат по-скоро един малък помощник на учителя, който да го насочва. Той няма време да измисля всичко, учебниците да бъдат един малък ориентир. Примерно по учебника мога да направя 1/3 от урока - това е основното, обаче допълнително нещо по-интересно ще намеря там, там и там. А всъщност, ако са добри учебниците, те могат да дадат много линкове към TED разговори, други ресурси и т.н. Аз така си представям. Добрите учебници да дават все повече линкове към добри външни ресурси. Според мен те биха могли да го направят това, ама не знам защо не го правят. Може би е свързано с пари. Трябва да платят на някой, за да ги изследва тези ресурси, но биха могли да го направят.

Министърът направи добра заявка, давайки автономност с годишното разпределение на учителите. Това означава, че вече те решават кога, какво и как.

5. Каква е ролята на МОН и РУО при събирането на добри практики? Например ако говорим за заснемане на добри уроци – това самите училища ли да го правят, може би някаква външна организация? Как би могло да стане на практика?

Едно от издателствата направи това нещо. То фактически засне в нашето училище 2 или 3 урока. И 2-та урока са в начален етап. Те си ги заснеха за класовете, в които и предстояха

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

нови уроци. Нормално при тях да има търговска цел, но уроците бяха много хубави. Седят в платформата и те ги дават като уебинар на всеки час, всеки вторник, например, от 14 часа можеш да гледаш този урок. Мен ако ме питате, по-добре е те да седят и да могат да се изтеглят, но съществува някаква политика. И тяхната амбиция е да създадат 50-100 урока. И това е още по-евтин начин за онлайн телевизия. Ти знаеш, че в 15/ 16 ч. Можеш да гледаш някакъв урок. МОН трябва да вложи средства в това. Общо взето имам усещането, липсва представа каква е цената да направиш един добър урок. За да се случи това, трябва да си мислил много месеци преди това, за да е показваем по телевизията. Но има такива примери.

Ние по един проект бяхме направили още 1-2 урока, които може би са в нашия сайт. Даже единият беше с добавена реалност. Тя е много интересна за учениците. Даже имаме ученици в нашето училище, които програмират добавена реалност. Примерно в учебника по биология виждаш жабата как се раздвижва с помощта на таблета. Той я е програмирал така - това изображение да те свързва с допълнителни материали. Това е вече мечтата ми за учебник с добавена реалност.

6. Как могат да бъдат окуражени учителите да използват свободата, която им се дава?

В нашето училище използваме Google Classroom. Това е една платформа, при която учителите могат да споделят всякакви ресурси със своите ученици. Подобна е moodle за университетите. Google Classroom е безплатна и мисля, че е добра платформа. При нас в 5,6,7,8 клас учителят по БЕЛ си има виртуални класове- 5А, 5Б, 5В и т.н. В този виртуален клас има една папка. Всичките ученици имат акаунти. И той (ученикът) вижда тази учителка какви материали пуска. Могат да бъдат домашни, откъси от произведение - ето как бягаме от учебниците, материали за целия раздел, които ученикът самостоятелно да си прочете. Могат да бъдат включително и цели български филми - за тях няма авторски права. Те (учениците) общо взето предпочитат вместо да прочетат „Под игото“ да гледат една от версиите му. Не винаги те могат да разбират езика, например.

Друго – учителката като им дава домашни, те ги изпращат и тя може да ги проверява от къщи. Там седят всичките им домашни и т.н. Има си нещо като брояч – вижда се колко време е престоял ученикът в classroom-а и по този начин може да се види дали само е цъкнал и е минал. Ако иска да излъже, може да си го цъкне, да си го пусне и ... По принцип по този начин има възможност да се комуникира с учениците, да им се задават задачи, те да връщат домашни и други работи. Много често се правят тестове, които им се дават. Те си ги правят къщи в някакъв отрязък между 6 и 6:40 и резултатът отива. Ако тестът е само затворени

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

отговори, който не го предпочитам, те получават оценката си в реално време. Тези ресурси електронни трябва да се използват много умело. Някои казват, че пречат дигиталните средства. Не може да се каже, че пречат - много повече помагат.

7. А това предполага ли, че всички ученици имат компютри въщи или го правят от телефони?

Ами да. Разполагаме със стотина таблета, но всеки следва да използва своя таблет. Ние не изискваме никакви супер неща – да може да проследи едно видео, основни дейности. Всичките учебници (на издателствата) – електронните им варианти са онлайн достъпни. Ние сме казали на учениците, ако искат да носят ученици, ако искат на таблета да си носят електронните учебници. По-голямата част от учениците не си носят учебници, носят ги на таблет. То и не им трябва в клас, за какво им е в клас да гледат учебника. Трябва нещо друго да правят - никакви проекти. Това го наричат “обърната класна стая”. Ти се подготвяш за нещо в урока. Сега подготвят един урок с учителката по български и по музика, с която свързват гръцката митология с изобразителното изкуство и музиката. Гръцката митология е невероятно трудна на децата и е по-добре да я предадат в по-разбираем за тях вид. Да запомнят коя е Хера, кой е Зевс. Целта е децата да виждат смисъла, връзката.

8. И сега към продължаващата квалификация. Какво според Вас би било, ако се направи някакъв тип “рейтингова система” на обученията в регистъра – система за оценка?

Май се мисли по този въпрос и трябва да се направи, защото ние буквално станаха “на кило”. Първо законът казва, че трябва да имаш 3-4 кредита и те си направиха учителите по 5-6 кредита. В началото бяха по-скъпи. След това почнаха да стават все по-евтини. Няма оценка. Според мен трябва да има и тя би трябвало да е анонимна.

Видима ли да е оценката за останалите потребители?

Видима е, тя е анонимна. Не се притесняваш, даваш я.

9. А според Вас една такава система за оценка трябва ли да е обвързана с мерки за санкции към обучаващите организации, ако не предлага достатъчно качествени обучения или в случай, че едно обучение е оценено като лошо?

----- www.eufunds.bg -----

Те сега всъщност ти дават възможност да правиш обучения. Попълваш 1 формуляр с 5-6 графи, анотация към 3 страници и общо взето май никой не ги чете. Колко да са хората, които могат да прочетат толкова анотации? Те гледат само по същество дали ги има нещата. Трябва да има санкции. Те и без това са много обучаващите организации. Да не им се дава възможност да провеждат такива обучения. Те се борят на пазара. Виждаш, че по темата за агресията има 30 организации, които предлагат такива обучения. Ако да кажем на някоя тема има само 1-2 организации, дори да не е много добре - те все пак запълват. Но може да се помисли за ограничаване на тези права.

10. Има ли инструмент/механизъм освен потребителите (учители/директори) да оценява и някой от МОН/инспекторат да оценяват тези обучения?

Не трябва да им се дава тази власт на МОН и РУО – ще стане много административно. И какво ще оценяват? Тя си е мениджърска задача. Всяко училище би трябвало да се старее да повиши качеството си на обучение. По скоро родителите, потребителите биха могли да оценяват качеството на обучението чрез някакви въпросници - през последната 1-2 години вашето дете как се чувства. Иначе ние какво може да оценяваме? МОН гледа само резултатите - от 4 на 5. Ние вдигаме, вдигаме, ама защо учениците имат 6-ца по математика, а на изпита имат 4-ка. Между другото това е също е важен въпрос - за изпитите. Защото един и същ изпит не може да измерва знанията в училище, компетентности, които искаме и да бъде конкурсен. Чисто теоретично, при положение, че има 3,4,5,6 - 25 % от децата трябва да имат 3, 25 % - 4, 25 % - 5, 25 % - 6 - чисто теоретично. Ако 25 % от децата изкарат 6 на изпита по математика, как ще се класират, ако всички искат да са в немската или в английската. Няма как да стане. Затова трябва да са 2 изпита - 2 модула. Според мен сгрешиха, че ги махнаха двата модула. Единият модул е НВО - оценява това, което се учи в училище. Там трябва да гледаме оценката, която се получава да е близка до оценката в училище. А другият трябва да бъде конкурсен - някаква допълнителна задача. Но тя да е приложна задача, която да изисква находчивост, досетливост и т.н. Но за оценката няма как според мен от МОН да идва. Би трябвало да са родителите и децата по някакъв начин.

11. Как избирате обученията във Вашето училище?

В нашето училище всеки учител, който иска да се обучава, получава средствата от нас. Ако аз ги накарам, смисълът е доста малък. За някои неща аз ги правя централизирано. Например, преди 3 години направихме обучение на 30 учителя за работа с moodle. После останаха да работят 4-5 учителя, за съжаление, но.. Тези 4-5 учителя правят пробни тестове

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

за учениците в 7-ми клас, които те си правят въщи и се подготвят за изпита. Организирах централизирано обучение за работа с Google инструменти, за да можем да направим Google Classroom. Правих централизирано обучение за работа с електронен дневник. Ние сме само с електронен дневник. В повечето случаи учителят трябва да избира, а в някои случаи директорът - в зависимост от стратегията на училището.

Винаги обаче трябва да убедиш учителя, че това е в негова полза, доколкото можеш.

Примерно за електронния дневник – втора година нямаме нито хартиени бележници, нито хартиени дневници. На някои места ги дублират. Аз им казах, че след 1-2 години няма да искате хартиените дневници. Много по-лесно е, по-бързо, по-точно. Освен това цялата ни комуникация с родителите остава. Защото много често сме обвинявани, че не сме обърнали достатъчно внимание на някое дете. Но тук комуникацията остава и се съхранява. Ние миналата година имаме 120 000 оценки и 120 000 бележки, от които повече от половината са положителни - напр. справя се добре, работи в екип, презентира. Другата половина отрицателни. Това са по 100 на ученик. Чисто физически няма толкова място в хартиения бележник. Но е една много яка комуникация с родителите. Има и такива бележки – една стандартна значка, която е “Ученикът не е готов за час. Моля да се свържете с учителя за допълнителна информация.” Ако родителите ги интересуват, те се обаждат. В началото имаше съпротива за това.

После за Google облака. Обяснявам им колко е хубаво. Много ми е трудно, но обяснявам. Примерно ти си в 5 клас по английски, ти в 6-ти, ти в 7-ми. Захващаш се, измисляш, намиращ и качваш 10 теста, които да ги ползват учениците за 5-ти клас. Цяла година работиш. Догодина обаче ползваш готовите на 6-ти, на 7-ми клас и т.н. Ето това е добро - учителите си сътрудничат. Винаги се опитвам това да им казвам – използвайте дигиталните инструменти, за да ви е по-лесно на вас. По-лесно е веднъж – по-малко време и второ – на учениците, когато им е по-интересно, когато са по-мотивирани, на учителите им е много хубаво от това нещо и те го използват.

12. Споменахте, че масово учителите избират обучения за агресия..

Не учителите – това се предлага. Те не ги избират, вече не. Това се предлага много масово. Има идея ние самите да създадем регистър с програми. Ще направим 3-4 програми с най-добрите си учители. Едната програма, която ще предложим, е как да правим интегрирани уроци. Наши учители ще бъдат обучители.

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 “Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците”, осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

Обърнах се към една преподавателка, която е психолог, заедно със заместник-директора да направят една такава програма за лидерството в класната стая – как да поддържаш духа в час, в клас. Но това са хора практики. Когато отидат ще кажат на хората, че са направили един урок и могат да дадат 8 примера: “Имах един урок, който правих и не се получи, ама след това стана, защото това и това добавих” Това е интересният разказ, който не могат да направят университетските преподаватели.

При нас е много хубаво, защото много учители преподават в 4 паралелки. Примерно правят нещо, което в първата не им се получава, във втората нещо променят – става по добре, в третата – още по-добре. Ето този опит да дадат на учителите, конкретния опит. Повечето от тези програми – проверете кой се е регистрирал – доценти, професори.. Те са интересни като приказки и после излизаш и си казваш, че се говори много хубаво, но нищо не се казва. При учителите е много интересно, защото споделят опит. Моето мнение е, че в тези обучителни програми трябва да бъдат включени най-добрите учители.

Миналата година дойдоха студенти от един от университетите. Беше много интересно. Представиха училището, в което са били ученици. И можеха да ме питат всичко – аз като имам 1000 ученици, имам всякакви случаи. Студентите в специалности за управление на образованието трябва да се свържат с реалните училища. Това го видях в САЩ на специализация. Конкретният университет си има едно училище, в което самите студенти се обучават. Ние сме базово училище към университет – по БЕЛ, музика, изобр. изкуство, миналата година по математика и информатика, опитваме се да помагаме. Добре е и за нашите учители. Ето това е една от възможностите, в които практиката да бъде по-разнообразна, по-дълга.

13. Могат ли учителите да се стимулират да избират обучения за ключови компетентности?

Няма начин да няма възможности да бъдат стимулирани. Пак се връщам към това, с което започнахме. Ако се каже на учителите, че изпитът е друг – задачи, които да демонстрират, че детето е развило ключови компетентности. Ако са такива задачите, учителите ще трябва да се подготвят. Ако променим малко учебниците... в тях трябва да има повече такива примери, повече такива задачи, които да развиват ключови компетентности.

Примерно, учителите по природни науки, ако знаят, че ще има такъв изпит, който ще измерва това, трябва да се приспособят. Между другото сега много учители, които

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 “Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците”, осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

преподават в 10-ти клас, не са позитивно настроени към тази матура. В повечето училища те са разделени – в 5,6,7-ми клас са едни учители по БЕЛ и математика, а от 8-ми до 12-ти са други, което е добре – тази специализация. Обаче тези от 8-ми до 12-ти клас досега не са ги проверявали, особено по математика. При нас матура по математика държат петима-шестима души. А сега в 10-ти клас като изпитат всички, ще видим какво са преподавали. Няма как без проверка. Междудругото, можете да проверите в Евростат, че ние сме държавата с най-малко национални изпити. Ние имаме два в 7-ми и два в 12-ти.

- 14.** Ако се измерват компетентностите на учителите – дигитални или други компетентности, които са им необходими да преподават те самите компетентности и това се включи в атестацията, би ли могло това да ги мотивира да се усъвършенстват?

Атестацията според мен е нещо доста формално. Дори самият факт, че изведнъж трябва да се атестират 100 000 учители. Кой ще ги провери и как? Аprobирали са при нас 10 - 15 учители. Трябваше да има един човек от общината, един от РУО, трябваше да има един от района, представители на синдикалните организации. Няма как – имат много работа. Какъв инструмент да се направи?

Едното е портфолиото, което е добре да си имат учителите и другото са анкети към родители, ученици и т.н. Но какво толкова ще кажат? Ние нямаме никакви учители по физика, по математика, по информатика. И ако установим, че не са добри какво ги правим – „лошите“ ги гоним и оставаме без учители?

Търсим все някакви независими инструменти, които да могат абсолютно реално да измерват. Но както ви казах в началото – лесно е какво, въпросът е как. Когато влезеш в едно училище, много бързо можеш да разбереш дали това е добро училище – трябва ти няколко часа. Аз си представям, че влизаш в едно училище и като видиш, че е добре, правиш анкета с хората, виждаш добрите примери, събираш ги в някаква база и ги разпространяваш. Влизаш в друго училище и виждаш, че нещата не вървят добре. В който и да е час аз влизам при учителите за 5 или 10 минути. Като вляза за 5 минути, на мен ми е ясно какво е ставало месеци наред. Няма как да имитират пред директора групова работа, ако не е имало групова работа по каквото и да е предмет. Няма как да имитират презентационни умения, ако не са ги развивали. Няма как да покажат творческо, независимо мислене, ако не са го развивали.

Проведох един такъв показан урок по информатика, базиран на теория на вероятностите. Попитах каква е вероятността, ако се хвърлят 3 зара, единият да е 1, другият 2, и третият –

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

5. Никой не отговори. Помолих да ми се каже едно число като подсказах, че то не може да е отрицателно и така нататък. Отново никой не отговори. Страхуваха се да дадат предположение. За да дадеш предположение, трябва малко да помислиш. Затова аз помолих колегите от 5-ти клас да дадат на децата възможност да си разказват историите. След това на този учител можеш да му кажеш кое може, какви ресурси биха му били полезни и т.н. Това е добрият път. Иначе атестирането е някакво поставяне на етикети „добър“ учител и „лош“ учител. И какво от това? На практика с този начин на финансиране няма никаква реална полза едно училище да е по-добро. Добре е да си основно училище в южен район, защото каквото и да е обучението, няма роми, нов квартал е и жителите записват децата си. Освен това от 1-ви до 7-ми клас обучението е по-евтино. От 1-ви до 7-ми клас средният брой часове на учениците е 25, от 7-ми до 12-ти е 31/32. Примерно по ИТ трябва да ги разделям на групи по 1-2, да купувам всяка година компютри, да влагам средства за wifi мрежи. Тоест едно училище, което развива точно това, с което се гордеем, няма никаква полза от това. Аз не мога да дам по-високи заплати на моите преподаватели. Сега МОН трябва да помисли какво правим с добрите училища. Ако ни е толкова важно да развиваме информационните технологии, трябва ли да даваме допълнителни пари, за да се случи това? Ако ни е толкова важно да развиваме компетентностите, трябва ли да измислим някакви средства за това?

Проблемът при нас, за разлика от експертите в англосаксонския свят е, че там имат вяра на експерта. На Чикагското летище например има facescontrol. Професионалистът, който следи пътниците, деветима от десетима преценява правилно. Ние в България заради този един случай не даваме възможност за facescontrol и за преценка. Трябва да дадем възможност на експерти да проверяват качеството на образованието и да напишат доклад и да кажат: „това училище е добро, то развива това и това, трябва му ресурси за това и т.н.“ Ние нямаме доверие. Винаги искаме да има някакви независими въпросници. Няма как да стане. Хората трябва да имат право на субективна оценка!

15. Можем ли да разчитаме на Националния инспекторат за тази експертна работа?

Да, можем. Те тук апробираха. Малко са, 15 души щат, но са точно това, за което говорех – споделят добрия опит. Какво като се каже, че това или онова училище не работи добре? Няма смисъл. Както добрите фирми си наемат консултантски организации, които да ги насочват към оптимизация на процес, представяйки им доклад с добрите и слабите страни, такава е и идеята на инспектората, която е различна от нашата национална нагласа. Ние сме свикнали сме да слагаме етикети.

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Навремето започнах като методик информационни технологии (91-92 г.) – бях от първите 50 човека, които разбираха от компютри и образование заедно. Бях методик и ходех в целия район от училище на училище. Бях с половин норматив, което е много добре. Обръщаха се към нас, когато искаха да знаят как да се направи нещо. Сега нормативът му е 20 часа на седмица – имаш 10 часа, а другите 10 часа са ти примерно – 5 часа/ 1 ден за посещение на едното училище, второто училище и така можеш да посетиш 30-40 училища. Това ми се вижда доста разумно. При един такъв подбор и финансова мотивация.

Повечето учители мислят, че са върхът. Те твърдо вярват, че са върхът, че преподават по възможно най-добрия начин, който може да съществува. Не знаят, че може и по-добре да е. Примерно, много ми помогна една от младите колеги, на 25 г., за дигитализацията на началните учители, които са доста консервативни. Тя използваше няколко онлайн образователни платформи. Те и другите имаха компютър и лаптоп, но не ги използваха, най-много да пуснат някаква песничка. И се видя, че и на родителите им е интересно, и на другите деца. Сега учителите гледат да не изостават.

Затова винаги трябва да работим за критична маса – ако накараш 20 % от хората да направят нещо считай, че вече е станало. „Повратна точка“ на Малкълм Гладуел – най-добре е да работиш с тези 20 % от хората. Аз така правя. Разчитам на един-двама от математиците и се опитвам чрез тях да прокарам идеите. Аз твърдо вярвам, че така би станало и с училищата. Ако има една такава маса, тази култура се разпространява. В този смисъл иновативните училища са една добра практика, защото ние показваме КАК. Всички знаем какво. Понеже работим по много проекти и много от нещата съм си мислил как да станат и виждам разни варианти, които не използвам по същия начин и след това по линията на асоциациите се сещам, че мога да го направя по този и този начин.

ДЪЛБОЧИННО ИНТЕРВЮ С УЧИТЕЛ

- 1. Няма никъде показано как изглежда ученик, който има някакви компетентности. Curriculum Framework набелязва какви компетентности трябва да има един ученик на края на определен етап. Т.е. Как изглежда един ученик в 5-ти или 12-ти клас.**

Това е една много добра възможност и учителите се нуждаят от нещо такова. Проблемът с negliжирането на компетентностите в училище идва от там, че самите учители не са подготвени за това нещо. Те нямат практическата подготовка. Те нямат визията за това как изглежда ученикът, който притежава такива компетентности. Това е поради простата

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

причина, че голяма част от учителите са от друго поколение, учила са в друго поколение и имат различни нагласи. Не казвам, че са виновни за това, а че не са подготвени. Те самите не си го представят. Няма как да го приложиш в класната стая, ако не можеш да си го представиш как изглежда този ученик.

2. А как според Вас учителите биха възприели една такава рамка за ключови компетентности?

Според мен биха реагирали доста положително на нещо такова. Въпреки че битува мнението, че рамките ограничават учителя. В този случай има нужда от такава рамка, защото до момента техният фокус не е бил върху това. И може би в началото би се възприело добре от колегите, защото ще могат да си представят този ученик, който притежава тези компетентности и от там насетне ще имат възможност да разгърнат своя потенциал и творчество да използват тази рамка, да я доразвият и т.н.

3. Според Вас НВО и ДЗИ могат ли да изменят формата си така, че да измерват ключови компетентности, а не само предметно знание, както досега?

То е крайно необходимо да се случи това нещо. Тъй като съвременният ученик в голяма степен е доста по-компетентен от учителите си и от това, което изисква от него образователната система и се получава някакъв когнитивен дисонанс между институцията и между неговите компетентности. Аз смятам, че компетентностите са силните страни на ученика. И трябва да ги измерваме така че да не губим мотивацията на тези ученици. Най-малкото работодателите на 21 век, компаниите очакват компетентни ученици. Не само хора, които знаят разни неща, а които могат да ги приложат, да ги моделират, да ги обясняват. Т.е. Това че не измерваме компетентности в НВО и ДЗИ означава, че ние свиваме потенциала на тези деца. В случая дори и да е назубри учебното съдържание и да изкара висока оценка, това далеч не означава, че той ще е подготвен за пазара на труда и че той ще умее да се адаптира в пазара на труда.

4. Като казвате измерване, това в НВО ли се случва или по друг начин?

Аз не виждам проблем това да бъде интегрирано в НВО. Далеч съм от мисълта, че децата ще държат непрекъснато някакви изпити за предметно знание, дигитални компетентности и т.н. Напротив, това всичко трябва да бъде събрано в един формат.

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

5. Досега срещнахме проблем, че фокусът на образованието прекалено много става подготовката за НВО.

Безспорно акцентът е НВО. Цялото учебно съдържание, през което преминаваме е именно през фокуса пречупен през НВО. Дори аз като учител по История и География винаги гледам да структурирам учебните си часове така, че да отговарят на конкретните нужди на учениците свързани с НВО. Да вярно е, че НВО ни е фокус в 7-ми клас. Вероятното същото важи за 12-ти и 10-ти клас.

6. Как оценявате това фокусиране – по-скоро положително или по-скоро отрицателно и защо?

За мен е изключително положително стига да отговаря на нуждите на учениците, а от там идва и проблемът с формата на НВО. Ако форматът измерва компетентности заедно с предметно знание, този фокус е нещо изключително полезно. Но ако форматът на изпита измерва само предметно знание, ние си поставяме този фокус, но настрана оставяме другите важни неща, които са практически необходими на учениците. Аз го осъзнавам дори за себе си като грешка в стремежа си учениците да се представят добре на НВО всеки залита в тази посока от време на време, дори и аз съм го правил.

7. Казвате, че е положително от гледна точка на това, че има крайна цел, към която да се стремим? От гледна точка на учениците как стои този въпрос? Те се стремят да изкарат по-висока оценка или има натиск върху тях от родители, учители.

Тук по-скоро не може да има еднозначен отговор. Това по-скоро са индивидуални посоки. Понякога се срещат в една цел родител, ученик, учител, понякога само родител и учител, а на ученика не му е фокус това, понякога само учител и ученик, а на родителя не му е фокус това. Не бих се ангажирал с някакво унифицирано твърдение.

8. Идея: учебни предмети да се обединят в по-големи ядра: science, хуманитарни науки и т.н. Вместо да се преподава само функционална грамотност в един час, да се преподава по-холистично. Какво смятате за този подход и как според Вас би се оценявал той? Това реалистично ли е в следващите 10 години?

Аз очаквам с нетърпение момента, в който НВО и ДЗИ ще бъдат в този комбиниран формат. Тъй като учениците много от тях се развиват в различни посоки и им се налага да прилагат

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

различни компетентности. Така че за мен този формат е може би най-удачното нещо, който отговаря на всички нужди. Колкото до обединяването на учебните предмети в групи, да, това е доста добър вариант, но не съм сигурен доколко законодателството ни е подготвено за това. Не съм сигурен и че ще имаме достатъчно учители, които са подготвени да реализират това нещо, Отново се връщам към проблема със застаряването на учителите и се опасявам, че немалко хора не биха могли да се адаптирам към такъв тип обучение.

9. Вие скоро осъществявали ли сте тип междупредметни уроци?

Да тази година по инициатива на директорката, която преподава ИТ в 7-ми клас и в същото време е любител математик. Тя инициира часовете на седмокласниците да преминават под надслова „История на математиката” и обединява няколко предмета – ИТ, История, География и Математика. На всеки един от нас фокусът му е това обучение в учебните часове. Учениците изготвят собствени проекти на такава тематика. Те изследват математиката като наука.

10. А Вие виждате ли добавена стойност от такъв тип работа?

Със сигурност часовете са по-непринудени, по-ненасилствени. Учениците се забавляват. В момента, в който търсят информация, срещат някакъв казус и не могат да открият нещо, те се забавляват и мислят по този начин и на тях така определено им е по-интересно. Веднъж дори се случи директорката да излезе от часа по ИТ, за да разговаря с родител, който имаше нужда от помощ. Аз останах 15 минути до края на часа. На мен не ми се наложи нито веднъж да направя забележка. Единствено отговорях на въпроси: „Г-не от къде мога да намеря тази информация?” или „В историята къде можем да открием математиката?”. Сами стигнахме до извода, че всички графики, схеми, климатограми всъщност са математика.

11. Срещали ли сте някакви затруднения пред организирането на такава дейност?

Едно от основните затруднения за мен беше шок в началото това упражнение, защото не си представях как ще има едновременно фокус и върху история, и върху математика. Но всъщност, когато седнахме и си поговорихме четиримата стана ясно, че от нас не се очаква аз да съм математик, но се очаква ключовите моменти, които са в учебното съдържание да ги препращаме към крайната цел и да очакваме от учениците да разбират връзката между учебните предмети и че това е нещо, което ги прави по-знаещи и по-можещи. Догодина, когато отидат в друго училище и да могат да си изберат профил математика, ако им е

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

харесал и искат да я изследват. Ако им е харесало да работят с компютъра и да правят различни неща, спокойно могат да се насочат към такъв профил. В момента предстои нещо такова да се случи в начален етап. Всички колеги от начален етап са включени в специален проект. Това е едно от решенията на ПУО-то да започнат да се правят интегрирани уроци. Това не знам колко би било ок ако дойде някой на проверка, но честно казано на мен не ми пука.

12. Вие казахте, че директорката е събрала вас, четиримата учители. И все пак е някаква работа в екип. Взаимоотношенията между вас бяха ли изградени предварително?

Преди това това нещо сме го правили само аз и директорката като връзка между историята и ИТ и тази година тя реши да го разшири малко да приобщи и двамата математика, които имаме в училище. Едната колежка придоби квалификация за учител по математика и прави много интересни неща. Директорката искаше да сме повече с една обща цел с оглед на това да има по-голямо въздействие върху учениците, тоест да не е четиримата си правим нещо поотделно в стаята, а заедно да сглобим всичко това, което правим и да го пренесем във всеки отделен час.

13. Така Вие във Вашия час имате план, който заедно четиримата сте разписали?

Да, аз си пренасям учебното съдържание в контекста на общата цел. Случвало се е да имаме комбинирани часове, по желание на учениците. Исаха да видят как двама учители можем да преподаваме една обща цел. Всъщност това е идеята, че урокът започва с цел, а не с тема.

14. Малко да се върнем към ключовите компетентности. Вие казахте, че на учителите би им било трудно да се адаптират в началото към този подход и че им липсва предварителна подготовка. Смятате ли, че платформа за ресурси, помощни материали или добри практики би им била полезна за това?

Със сигурност една платформа би била полезна за учителите, но не би могла да замени практически обучения. Платформата би била едно продължение на обученията. Защото когато учителят влезе в платформата и се чуди как да го направи това, то в практическата част на обучението той би намерил веднага отговор на този въпрос. Ние трябва да сме наясно, че учителите учат по различен начин и сме длъжни да им помагаме да учат по техния начин. Ако пробваме само и единствено с платформа, може би нещата ще се случат, но по-бавно.

----- www.eufunds.bg -----

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

15. Като казвате практическо обучение, какво си представяте – побрано може би в два, три дена?

Аз си го представям по същия начин, по който беше организирано едно обучение по специална програма в Пловдив. Моите колеги са със средна възраст 50 години. Имаше достъп и до платформата и преди обучението и сме я разглеждали и аз обяснявам и т.н. И виждаш срещу себе си хора, които кимат, че са разбрали. Но след това разбираш, че всъщност нищо не са разбрали. Докато след обучението, което се случи в Пловдив, те се върнаха със свежи идеи, кое как да се случи, по какъв начин. Отпуши се една вълна, разписахме проект, спечелихме го. В него имаше 9 фокус групи, които отговарят на нуждите на конкретни ученици, индивидуален подход, ключови умения. Това се случи само от едно обучение. Докато платформата е хубаво нещо, когато си минал през обучение и откъдето може да си вземеш идеи. Така учат хората. Аз мога да уча от платформата, но масата учители са от друго поколение. Те сами си го представят – аз уча като съм с останалите в група, като го виждам, като го прилагам.

16. Според Вас какво би стимулирало останалите обучаващи организации да предлагат подобни обучения?

Със сигурност има такива, които го правят, но може би аз съм по-критичен. На мен лично масата обучения ми се струват доста повърхностни и неефективни, просто защото ги правят хора, които нищо не разбират от това нещо.

17. Едно от нашите предложения е свързано с някакъв вид рейтингова система на обученията. Като примерно Вие с колегите сте посетили едно обучение и можете да дадете обратна връзка, която да е видима и за други хора.

Това би била една невероятна крачка към това да отсеем всички навъдили се организации след промените в нормативната уредба. Има хора с някакъв бизнес, който няма нищо общо, но те обучават учител. В някои случаи вероятно има добавена стойност това нещо.

18. За Вас трудно ли е да отсеете обучителните организации?

Аз много лесно ги отсявам, защото това е в моя ресор. Всички обучения, които идват, минават през мен. Когато някой започва да ми говори за това в кой хотел ще бъдем и колко хубаво ще бъде обучението и то ще бъде насочено към това какво учителите ще познават.

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

Спирам да го чета просто. Ако нямам някаква ясна цел на това обучение, а някой ми разказва общи приказки. За мен е повече от ясно, че организацията не е достатъчно професионална в тази посока.

19. Като учител и зам. директор каква според Вас е ползата за развитието на ключови компетентности и за учениците и за учителите да работят по този начин?

Най-голямата полза е, че ние отговаряме на нуждите на съвременното общество. Няма как да живееш в едно динамично, развиващо се общество непрекъснато и да си далеч от тези неща. Светът се развива и съответно и ние като организация и учениците като хора, които в бъдеще ще излязат на пазара на труда трябва да се развиват в тази посока.

20. Виждате ли такова подобно отношение и към колегите си? Все пак казахте, че те са от друго поколение и с различни нагласи.

Аз все си мисля, че това е процес на осъзнаване все още. Не бих казал, че е осъзнато от всички 100%. Ако беше осъзнато нямаше да водим този разговор.

21. Какво МОН и не само то, но и другите институции могат да направят за вас за постигане на това нещо – за осъзнатост у учителите и за това този процес за развитие на компетентности у учениците да стане по-лесен и ефективен?

Самият фокус на министерството трябва да е тази посока. То трябва да изгради някаква програма или стратегия, с която да развие това нещо у учителите си, за да могат те да работят с учениците в тази посока. За мен е това е ключовото и може би МОН трябва да си направи своите анализи кои организации вече имат опит в това нещо и да не губи време да открива топлата вода, а да използва техния потенциал и опит, който са натрупали.

22. А това, че ключовите компетентности влезнаха в учебните програми, имаше ли някакъв видим ефект?

Все още не мога да кажа дали има ефект. Него ще го видим, когато завърши първия випуск, който се обучава по този модел. Аз си мисля, че когато нямаш подготвени кадри по това нещо, няма как да очакваш някакъв ефект.

---

www.eufunds.bg

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

ДЪЛБОЧИННО ИНТЕРВЮ С ПРЕДСТАВИТЕЛ НА ОБУЧИТЕЛНА ФИРМА

- 1. Спрямо първия проблем, който идентифицирахме, а именно липсата на очаквани резултати от преподаването на ключови компетентности, едно от потенциалните решения, които установихме, е въвеждането на т. нар. curriculum framework. Този тип документ дефинира какво трябва да може да прави един ученик по отношения на всяка компетентност на края на учебния етап. Какво мислите за този подход?**

Това би било чудесно по няколко причини. Първата е, че ще даде много ясна представа как би изглеждал успешният ученик. Също така ще структурира работата на учителите. Единствено създаване на такава рамка обаче не е достатъчно. Има потенциални „опасни моменти“, които трябва да сложим на масата и да мислим как да предотвратим.

Как ще стигне тази рамка до учителите? На практика в момента в компетентностната карта на учителя има споменати немалко умения. В учебните програми така, както са публикувани от МОН също има умения, независимо, че не са експлицитно посочени като такива. Същевременно те не се разпознават като умения от учителите и те не могат да си представят как това се случва на практика. Големият въпрос е как се случват нещата на практика. Ще си позволя да споделя няколко реплики, които съм чувала от учители във връзка с компетентностен модел в детските градини. В последните години Законът създава все по-ясно дефинирана такава рамка какво трябва да може да умее детето в дадена година в детската градина. Учителките казват „Откъде накъде ние ще ги мерим. Неадекватни са диагностиките, които са ни дадени заедно с учебните помагала“. Диагностиката, така, както те в момента я разбират и прилагат, работи по следният начин: детето сяда, те го карат да оцвети, напише или каже нещо и те след това го оценяват по три скали. Това са „справя се“, „не се справя“ и „справя се отлично“. Имала съм възможност да коментирам тази практика с много учители в детски градини и те намират този формат на оценяване изключително неефективен. Диагностиката предполага определена среда, в която детето може да има или да няма желание точно в дадения момент да рисува. Самите учители питат „И какво като съм го установил това нещо? Оттук насетне какво?“. Би трябвало да споделят това с родителите и то да бъде основата на тяхната бъдеща работа с това дете и изобщо би трябвало много други неща да следват оттук насетне, но това не се случва. Учителите не го разпознават като механизъм.

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

Мерките за диагностика в една такава рамка, която описва и създава задължения за диагностициране трябва да бъдат апробирани и е необходимо предварително целенасочено обучение на хората, които ще я ги прилагат. Един от големите проблеми на нашата система е работата с деца със специални образователни потребности. Там беше използван подход отгоре надолу: законът беше променен, децата със СОП много бързо влязоха в системата, но тя не беше готова да ги поеме. Десет години по-късно учителите все още не са готови да работят с тези деца и масово изразяват недоволство. Този „top to bottom“ подход е проблематичен от гледна точка на това, че не дава многото време, което е нужно на тези хора да бъдат обучени и да свикнат с начина на правене на нещата преди то да им е вменено като задължение.

В тази връзка, тенденцията е всички новости да се приемат на нож, не зная защо е така. Необходима е масирана информационна кампания, насочена към директори, учители и родители за компетентностите. Конференциите, които се случват по този повод са чудесно начало, но те все още се посещават от твърде ограничен кръг учители. Трябва да е нещо, което се случва на място, постоянно, напоително, няколко години подред, за да дойде на дневен в главите на учителите и да предшества или да се случва паралелно с въвеждането на рамката на макрониво.

2. Широко споделеното разбиране, е че мерки с пожелателен характер не могат да станат част от системата на практика и че желаната промяната би се случила единствено чрез интегрирането ѝ в закона. Вие сте права, че трябва да има период на свикване, но какво се случва след като той изтече. Да се формулира ли чрез закон все пак желаната промяна?

Да. Мярката е необходима. Тя може да стане задължително по няколко начина. Единият от тях е имплицитно чрез промяна на формата на НВО и ДЗИ. Това със сигурност е стъпка в тази посока, защото когато учителят знае върху какво ще бъдат изпитвани учениците, фокусът му си измества върху това нещо. Дали рамката ще бъде в Закона, в някоя наредба или в изпитите, резултатите биха били близки. Даже смятам, че използването на НВО обуславя един по-естествен процес.

Друг начин рамката да стане задължителна е чрез компетентностния модел на учителя и формите за атестация и оценка, които така или иначе вече ги има в системата. Когато учителят знае, че трябва да прави това, за да получи добра оценка, корелацията е ясна.

Става дума за това преподаването на учителите да бъде атестирано и доколко те притежават тези компетентности?

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

Да и също така доколко ги преподават. В момента в компетентностния модел за учители има залегнали критерии, описани по много общ начин. Например „развива у учениците гражданска активност“. Голяма част от критериите са цитирани там, но някак си между другото.

Все пак това може да е един от начините: аз като учител да знам, че воденето на клуб по гражданска активност с моите деца или работата за развитието на техните умения ще бъде отразено в моята атестация. Много зависи как е организиран процесът на атестиране и как минава оценката.

3. Как и от кого биха били атестирани за това, което се случва в класната стая?

На мен ми липсва приложение на сегашната идея за атестиране, за да се види как би проработила на практика. Според мен това, което е предвидил законът като идея за атестиране не е никак лошо. Как би могло да се изкриви като практика от училищата предстои да разберем. Но пък ако на ниво училище се разработи много по-конкретна атестационна карта и в нея залегне и развиването на умения, може да се работи в тази посока. Атестацията няма санкционираща функция. Нейната цел е да помогне да се набележат области за подобрене, съответно за квалификация. Хората трябва да смеят да го направят по смислен начин.

4. Виждате ли алтернатива на стандартизирания тест, която да оценява и нивото на развитие на умения?

За мен проблематичен е конфликтът между целите, които е заложено НВО и ДЗИ да постигат и това, за което реално се използват тези две форми на оценяване. Формално МОН казва, че така оценява нивото на учениците, а в същото време изискванията са целенасочено ниски. Самият формат е „лесен“: четивната грамотност, която се мери от матуратата в 12 клас, се базира на това всичката информация, от която ти имаш нужда да е *mot a mot* в текста и ти просто да можеш да си намериш ключовите думички. Ако направим паралел с Кеймбридж изпитите на ниво *Advanced* и *Proficiency*, там има понятия, особено свързани с глобализацията и 21 век, които само се обясняват в текста, но присъстват в отговора на задачата и изпитваният трябва да ги познава. Тоест, трябва да прочетеш, да разбереш, но да имаш знания и отвъд текста. Това са две много различни нива на измерване на четивна грамотност. Нашите инструменти са на ниско ниво. Докато са такива, ние ще можем да

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

измерване единствено базисни умения, което не съм сигурна, че ни устройва на системно ниво.

Тук се получава конфликт с МОН. Те не могат да си позволят от утре да направят много сложен изпит, защото това би означавало публично да си признаят, че системата не върши работа. Затова се опитват да маневрират: хем има стандарт, хем не е точно стандарт.

Да, хубаво е да има рамка с еднакви критерии, но компетентността на самия учител да прави замерванията и да оценява учениците сравнително обективно е може би дори по-важна от уменията да го прави на системно ниво. Дори да се изнамерят инструменти, които на системно ниво да измерват умения (доколкото зная такива няма, точно защото те са трудни за мерене), ако учителите не могат да го правят на ниво класна стая, няма смисъл.

5. Философията на ключовите компетентности е, че всяка компетентност може да бъде развивана във всеки предмет. Как си го представяте?

Учителят мери и развива редица умения. Понякога може да има фокус върху точно определени такива, заради етапа, в който е неговото собствено развитие, развитието на класа или на детето. Става дума за холистичност: всички учители развиват всичко. На практика обаче няма как аз в един час да развивам целенасочено тринадесет умения. Има някои умения, за развитието на които по-благоприятна среда са определени предмети. Няма строга категоризация, но все пак повече работиш за научна грамотност в часовете по физика и химия, отколкото по български.

Въпрос е на холистичен подход. Първо е необходимо разбиране на уменията, на съдържанието им, на начините, по които те се изграждат, на проявленията им на ниво поведение на ученика. Останалата част зависи от сътрудничество между учители: обмен на информация и стремеж към структуриране на процеса.

6. Коя да е алтернативата на императива на НВО, която да мотивира учителите да ориентират подхода си към развиването на умения?

За мен уменията се мерят най-добре през практически задачи. Ще направя паралел с висшето образование. Ако много бакалавърски и магистърски програми завършват с писмен проект или дипломна работа, тогава защо да не си помечтаем завършването на средното образование също да е съпроводено от проект, който да демонстрира категоричното владение на голяма част от уменията на 21 век. Въпреки субективните

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

особености и зависимостта от средата и контекста, които затрудняват обективната му оценка, това е формат, който много по-адекватно от всякакви тестове би измерил умения. На този етап нашата система има нужда от много подготовка, за да стигне до там като начин на мислене.

Защо например учениците от езиковата гимназия в Плевен да не направят проект на ниво клас, който да решава проблем на тяхната общност и с него да се състезават със своите връстници от други училища? Проектно базираното обучение е посока, в която МОН има още много да работи. Но пък колкото повече свикват учителите да работят с проекти, толкова повече ще се доближават до идеята, че проектът може да бъде и крайна цел.

7. Какво мислите за идеята НВО и ДЗИ да се трансформират от вход към гимназия или висше учебно заведение в изпитни формати, наподобяващи по-скоро PISA? Тоест не да измерваме всички ученици, а само извадка от тях. Също така когато едно дете иска да кандидатства в дадена гимназия, тя да има свой собствен изпитен формат.

То беше така до много скоро и всъщност причината вече да не е, е че създаваше условия за корупционни практики: за да влезе твоето дете в нашата гимназия, ние предлагаме курсове, запиши го при нас. Това е практика, която съществува дълги години в университетите. Аз по-скоро съм привърженик на идеята да няма цедки за учениците и да работим за система, в която профилирането е възможно, независимо от профила на училището и да може да се кандидатства където и да е за каквото и да е. Ние нямаме традиции в това поле и доста революционна идея дори за учители и родители.

Има логика и смисъл да има проследяване как се харчат публичните средства за образование, които далеч не са малко като сума и като част от БВП. Основната идея на НВО и ДЗИ е да са именно такива инструменти, които да проследяват колко успешно се случва това. Само че за да може измерването да е ефективно, инструментът трябва да стане много по-комплексен. Системата трябва да има вътрешни механизми за оценка на работата на учителя и да има стандарт за това как изглежда доброто преподаване и добрата учебна среда, но тази рамка не завършва само със знанието на децата. Тя е свързана и с добавената стойност на училището.

8. Как виждате в този смисъл ролята на РУО като орган именно контролиращ качеството, но и предоставящ подкрепа?

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

Ако преди петдесет години сме работили с йерархичния подход, тоест „това ви е рамката, това ви е учебният стандарт“ и ролята на РУО е да следи доколко ти се справяш спрямо този стандарт, сега се опитваме хем да работим със стандартите, хем в същото време да отговаряме на нуждите на учениците и на общностите. Това донякъде не кореспондира с идеята за голямата рамка за ролята на РУО като орган, който следи. Ако приемем, че това второто е философията, зад която застава системата, това би означавало, че ролята на РУО не е да ходи да мери спрямо въпросния стандарт, а спрямо критерии, индивидуализирани за всяко учебно заведение. За съжаление имаше катастрофа в системата след опит това да се случи. Говоря за Наредбата за измерване на качеството на образованието, която просъществува по-малко от една година, заради резистентността на училищата и неготовността им да го правят. Ако ти имаш уменията да разработиш собствените си критерии какво означава да бъдеш добър в това да даваш добро образование в твоя контекст и след това някой идва да гледа по твоите критерии ти дали се справяш, това означава система, построена по съвсем различен начин. Ние сме дълбоко неготови за това.

Какво точно трябва да прави РУО? Да бъдат подкрепящи и да виждат и посочват добрите практики. Отговорът на въпроса какво означава едно училище да добре да развива компетенции се мени всеки ден и ролята на РУО е да улавя това, да разпространява добрата практика до колкото може повече училища и същевременно да ги защитава от това те да получават етикет „добро“ или „лошо“ училище. Виждаме, че етикетът „добър“ в дългосрочен план по-скоро вредят, отколкото помагат (лежат си на стари лаври).

9. Каква мярка е необходима, за да може системата за продължаваща квалификация да мотивира учителите да се обучават да развиват ключови компетентности?

Според мен няма нужда от допълнителни мерки, засягащи компетенциите. Факт е, че уменията са модерни по конференции и в разговори между ограничен кръг лица, но не и в главата на средностатистическия учител. Разбираемо е защо той няма да избере такава тема – не усеща и не осъзнава потребността от нея. Как може да я усети, вече изговорихме. Няма нужда системата изкуствено да въвежда нови стимули.

Що се отнася до предложената от вас мярка да се дават допълнителни кредити на учителите, които избират да се обучават по такива теми, смятам, че това е краткосрочно и в стил „моркова и тоягата“. Кредитите са външен мотиватор, а не вътрешен. Въпреки че в краткосрочен план може да доведе до положителен резултат, е по-скоро опасно, защото би поставило фокус само върху един аспект от публичното образование и това е развиването

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

на компетенции. Има много други аспекти отвъд този и продължаващата квалификация трябва да може да решава проблеми във всички тях.

Ако аз съм един начинаещ учител и не мога да си управлявам класната стая, тоест необходима ми е такава квалификация, а системата ме стимулира да ходя на умения. Да науча повече за уменията няма да ми реши първичния въпрос.

Как може в действителност да се създаде у учителя усещането за важност на преподаването на умения? Ами с мащабна продължителна (няколко години) информационна кампания в системата. И рамка, в която уменията са част от измерването на резултатите на учители и ученици. Това е достатъчно.

А какво би било ключовото послание на една такава кампания?

„Вие го правите така или иначе, дайте да помислим как да го правим по-добре, за да си улесним живота в обществото, което изграждаме.“

Що се отнася до системата за продължаваща квалификация, учителите имат нужда от отговор на въпросите „Какво е това?“ и „Как изглежда?“. Не съм сигурна, че само обученията биха били достатъчен отговор, защото много залитаме към това да се опитваме да решаваме системни проблеми чрез квалификация на учители. Това не са проблеми на квалификацията! Когато имаш лош мениджмънт на ниво училище и непрозрачно вземане на решенията, колкото и обучения да проведеш, климатът ще продължава да е кофти, а средата – стресова.

Давам пример: Една наша позната сподели с нас, че е възмутена как учителят по математика обарва ученички в пети клас. Детето ѝ е първи клас, майката разбрала какво става и отишла в училището да научи повече. Ръководството хем влязло в положение, констатирайки, че това е недопустимо, хем нямало идея как да реагира и не искало просто да се раздели с учителя. Затова се решило да се направи обучение. За какво да е това обучение?

10. Какво смятате за рейтингова система, която да оценява качеството на предлаганите обучения?

Това е една стара идея, която се зарадвах да видя реализирана на ниво идея в новата наредба от лятото. Наредба 12 за квалификацията беше отменена и влезе в сила Наредба 15, която е на 75% същата, а останалите 25% се различават по това, че регистърът на обучителните

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

програми ще бъде реструктуриран, така че обученията да бъдат заявявани там предварително, за да може да се осъществява инцидентен контрол от структурите на МОН. Когато аз съм казала, че на тази дата след два месеца ние с учителите ще имаме обучение, те могат да планират проверка без да ни информират и да се появят на място. Има също така възможност учителите да се записват през регистъра, а накрая задължително дават обратна връзка, като част от нея е видима за останалите потребители. Това е на ниво наредба. На ниво изпълнение искам да видя как ще действа, защото подобно нещо, абсолютно идентично като структура, действа в програмата КППС (Квалификация за постоянното развитие на педагогическите специалисти). По нея за три години ще може да се е обучил всеки учител в България. Тя се случва точно по такъв начин: има отделна информационна система, за да се възползват от нея учителите си правят профили, в тях заявяват тема и обучение, съответно дават обратна връзка. Към момента ние като обучителна организация там може да видим обратната връзка към нас, но тя не е видима за останалите.

Тоест МОН е мислил в тази посока. Можете да видите чл. 91 от Наредба 15. Тя влиза в сила януари 2021 година. Те са си оставили време просто да изградят нов софтуер и регистърът ще има съвсем нов облик дотогава. За мен това е крачка в правилната посока. Разбира се, зависи от типа въпроси, с които се оценява обучението. И понеже ти попита и за качествена оценка, освен обратна връзка, това е много трудно. Трудно е, защото качествените измерители на едно успешно обучение на практика зависят от темата и от резултати, които няма кой да мери. Ние като обучителна организация например се опитваме доколкото можем да проследим какво се случва след наше обучение, но това невинаги е възможно и невинаги имаме ресурс да го правим пълноценно.

Имате предвид няколко месеца след обучението или?

Да.

Така са ни структурирани обученията, че целенасочено издаваме удостоверението няколко месеца след като е минала присъствената част. Даваме време хората да изпробват наученото в класната стая и да го осмислят и чак тогава организираме рефлексия, за да установим какво се случи и какво – не. В този период имаме донякъде възможност да проследим, но само през обратната връзка на хората, а те в много от случаите дават социално желателни отговори и това се усеща. Целият въпрос е кой има ресурс да я прави тази качествена оценка и според мен такъв ресурс имат директорите. Те обаче не знаят как да го правят и не могат да си структурират работата по начин, който им позволява да се занимават и с това.

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

11. А какво смятате за базирането на оценката за предоставяне на лиценз на обучаващите организации на качествени критерии?

ИСО е инструмент, както всички други, който може да работи, а може и да не работи. Аз се притеснявам, че каквото и да бъде заложено на ниво нормативна уредба, в един момент то може да бъде интерпретирано и приложено по начин, който не обслужва основните цели.

За мен ключовото е потребителите на тези услуги да имат нужда от това те да се случват качествено. Аз продължавам да живея със заблудата, че когато оценките и атестациите станат факт, учителите сами ще започнат да гледат на обученията като нещо, на което имат право и ще изискват то да се случва по качествен начин. Каквито и други мерки на входа или на изхода да сложим, когато крайният потребител не е убеден, че това трябва да се случва, просто ще трупа кредити, както е в момента. Стъпка в тази посока са инцидентните проверки. МОН като организатор и ръководител на тази система трябва да имат представа какви организации я предоставят тази квалификация, как се случва това и какво представлява. Нито едно от формално заложените изисквания към организацията не може да замести личните впечатления от поредица трейнинги. Тук отново се промъква големият въпрос за възможността за корупционни практики, за това в шепа хора да се концентрира толкова власт и т.н. Каквито и други механизми да се използват обаче, те биха били все по-формални.

12. Спрямо Вашата критична оценка на събраната обратна връзка от обученията, колко учители прилагат на практика наученото?

Грубо казано около 50%. Опитвала съм се да установя на какво се дължи това. Дължи се на мотивацията и желанието по начало да дойдат на обучение и на връзката им с темата. Колкото повече темата е била избрана от самия човек, толкова повече вероятността той да има истински интерес от това, което се случва там и да иска да го приложи. В нашата система все още нещата се случват не по желание, а по принуда.

Зависи също какво разбирате под приложение. Ние искаме от учителите да подготвят план как ще прилагат инструментите, които сме им дали, четем този план, даваме им обратна връзка и после очакваме от тях да ни дадат някакво доказателство, че са го приложили този план. 50% от хората подхождат към този план абсолютно проформа. В същото време има хора, които са седнали и са писали и са го осмислили. Самият начин, по който се предоставят доказателствата също е показателен: има хора, които прилагат снимки от

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

поредица събития и ти виждаш, че това вълнува учителя. Ние сме си казали, че няма да влизаме в ролята на полиция и да изследваме веществените доказателства, защото в крайна сметка всеки е отговорен за собственото си учене.

Това значи ли, че по-скоро сте резервирана спрямо обученията, в които целият учителски колектив отива да се обучава по дадена тема?

Много са малко темите, които са подходящи наистина за такъв тип обучения. Ако атестацията се направи както трябва, биха изплували на повърхността определени области за подобрене, които са първите точки в плана за развитие на този човек идните месеци и години. Съответно не мога да си представя кое би било това училище, в което всички учители имат проблеми с управление на класната стая или с агресията. Да, на всички могат да им се предоставят инструменти за работа с тези проблеми, но далеч не за всички това ще е темата, която в момента ги вълнува. Квалификацията трябва да се случва спрямо осъзнатите нужди на учителите и не толкова спрямо тези на екипа.

13. А как да се процедира спрямо педагогическите специалисти, които смятат, че нямат нужда от допълнителна квалификация?

Едната опция е в общността им да има достатъчно колеги, които да ходят с желание и да се връщат вдъхновени и мотивирани и това в един момент да даде отражение. Това обаче работи ако има събрана критична маса. Другият начин е съвсем с тояжката: набелязване на области за подобрене там, където специалистът в действителност има дефицити. Тези неща са заложени в системата такава, каквата е в момента и аз не виждам тема, която да не е ключова за работата на учителя, която да не е включена в компетентностната му рамка. Проблемът на рамката е, че е твърде обща и всеки може да си я интерпретира както иска. За да се случват ефективно нещата, е необходимо тя да бъде разбита на по-малки разбираеми (от всички по един и същ начин) части на ниво училище, за да може после като си правят самите атестациите, да го правят по прозрачен начин (защото се опасявам, че на много места те няма да станат по прозрачен начин и това ще създаде още по-голямо напрежение) и да бъде добра основа за по-нататъшно предприемане на мерки. Като видиш, че имаш една точка тук и трябва да направиш нещо, няма как да не искаш да се обучиш.

Набелязването на сфери за подобрене от директор ли се прави?

По закон атестацията би трябвало да завършва с попълнена атестационна карта, в която е видно кои са силните страни и кои са областите за подобрене. Много зависи от това как са

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

направени атестациите. От това, което виждам, хората не са готови да ги направят по смислен начин навсякъде. Тук таме има някои осъзнати директори, които работят в тази посока, но като цяло ще стане като с демесетата – масово хората ще получават еднакъв брой точки, за да има еднакво увеличение на допълнителното материално стимулиране. Ето това е още един механизъм, който го има в системата, но не се използва целенасочено за подобряване на начина на работа и работи срещу интересите на ръководството, защото прави процесите непрозрачни.

14. Какво смятате за идеята учители и директори в сферата на ПОО да бъдат обучавани от бизнеса? Мислите ли, че трябва да има допълнителен инструментариум, който да осигури качеството на това обучение или то по презумпция ще се случва качествено?

Няма как нещо да се случва качествено по презумпция. Зависи кой точно бизнес и кой от бизнеса говори. Има много успешни мениджъри, които дължат успеха си не толкова на осъзнати свои умения, колкото на усет/ талант. В тази хипотеза, дори много да иска, мениджърът не може да предаде формулата за своя успех.

Другият голям въпрос е директорите, които идват на това обучение, искат ли да са там и чувстват ли необходимост или отново са задължени.

За мен има няколко позитива на това бизнесът да бъде привлечен да обучава. На първо място има разпознаваемост и авторитетност на обучителите, което винаги действа. Второ, има много аналогии и неща, които могат да се приложат, защото и в единия, и в другия случай, става въпрос за управление на организации. Само да кажа, че бях на среща с директорка, която беше преминала ваше обучение. Тя го цитира, каза колко е било полезно и как допреди това не си е давала сметка колко общи проблеми споделят бизнеса и училището.

15. Смятате ли, че е удачно да има единно онлайн пространство, в което педагогически специалисти да имат достъп до голям обем добри практики и примери за развиване на ключови компетентности?

Ще ви върна няколко въпроса назад, където споделих, че вървим от една голяма централизация към нещо по-адекватно и дори нишово. За мен отговорът е в това да се създаде възможност повече и различни агенти да отговарят по различен начин на тези

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

потребности на учителите. По-добре така, отколкото една мегаструктура да разбира от всичко и да координира процеса.

Имам предвид, че оркестрирането на експертизата от МОН би отнело възможността на по-малки организации да работят нишово. Не защото те не могат да изпратят информацията на Министерството и то след някаква оценка да я качи, а защото самият процес по оценяването, ако си представим, че има такъв, би отнел изключително много време и ресурси. В случай, че оценка не се прави, няма нужда платформата да се регулира. Така че аз съм по-скоро привърженик на идеята да има много места. Все повече и повече ресурси се появяват на български. Те са с различно качество и ползването им е повод да изпитаме уменията си за критическо мислене, но те решават проблеми по различен начин. Една специализирана организация прави страхотни неща, които са в посока работа с деца със СОП. За ключови компетентности все още няма нищо достатъчно мащабно, но аз съм сигурна, че до няколко години ще се акумулират някакви неща.

Важният въпрос е какви да бъдат стимулите за развитието именно на тези по-малки платформи, в които е концентрирана различен поряdk експертиза. Може би проектно финансиране от МОН, а не концентриране на експертизата и управлението в МОН е по-умният вариант. Министерството може спокойно и по линия на европейските фондове и чрез други източници на финансиране да вложи средства и да разчита, че до няколко години ще бъдат изградени платформи с определено съдържание.

16. Смятате ли, че е удачно да се заложи в каквато и да е платформа механизъм за самооценка както на личните компетентности на учителя, така и на уменията му да развива компетентности у своите ученици?

Понеже си говорихме колко е трудно да се измерват умения по принцип, аз не си представям какъв би бил този инструментариум, който адекватно да измерва компетентности.

PISA например.

Да, но ние говорим за много широк спектър от умения, специално за учителите. Едно от ключовите за тях умения е комуникацията очи в очи и това да печелиш доверието на ученици, колеги и родители. Това не може да бъде адекватно и всеобхватно измерено от формуляр. Трябва да бъде апробиран и доказано даващ резултат този механизъм.

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

17. Ще Ви върна към това, което казахте за РУО, а именно, че ролята им е да са разпространител на добри практики. Как си представяте това да става? Отново чрез някаква платформа или със съвет на място според нуждите на училището?

Доколкото имам поглед върху работата на различни РУО-та, въпреки че те имат една и съща структура и функция, действат по различен начин. За мен добрите примери за действие на РУО са в посока не толкова споделяне в платформа, колкото организирането на конференции и събития, семинари, на които да говорят различни страни. Например знае се, че преподавателка прави открит урок и експертът от РУО кани учителите, за които знае, че да присъстват на него би имало добавена стойност за тях. В момента РУО-тата малко се плашат да работят с организации, които имат директни интереси в сферата на образованието. Например на нас от РУО са ни казвали „няма да ви поканим, защото вие сте обучителна организация и някой може да си помисли, че ви рекламираме услугите“. Напротив, за мен РУО трябва да е именно проводник на добри идеи, а няма как да промотираш добри идеи ако не дадеш пример с хората, които стоят зад тях. Въпросът е да се запази балансът, да не се накланят везните в посока корупция. Защо заради от опасността от такава обаче ние да лишаваме структурата, която най-ефективно може да го прави на местно ниво от възможността да го прави? Не е вярно, че регионалното управление не организира квалификации. Напротив, прави го и то много и аз съм ставала свидетел на корупционни практики, но това не означава, че не трябва да се прави изобщо.

А самите експерти от РУО имат ли нужда от подкрепа, от квалификация?

Опасността да се самозабравиш заради това, че си облечен в някаква власт е много голяма. Нагласата за надграждане и развитие невинаги я има у хората от РУО. Имат нужда според мен на първо време РУО да преосмислят ролята си, защото системата е в такъв преходен период, в който ролята на РУО се превръща от санкционираща в подкрепяща. Но този преход би бил твърде труден ако не се промени нагласата на хората там. Нагласи обаче се променят изключително трудно, още повече ако си там заради властта, а не заради заплатата. Има проблеми с привличането на експерти. При всички случаи там заплатите никога не са били кой знае колко високи, така че едва ли мотивацията на служителите там е свързана чак толкова със заплащането. Остават ни две опции: или идеалът, или властта. Познавайки доста хора, според мен по-скоро е второто. Само че твоята роля на експерт в РУО не е хората да ти се кланят. Самата функция на структурата предполага ти да имаш друго осъзнаване за своята роля в нея. Така че подкрепата трябва да бъде именно в посока от “власт, следователно санкция“ към “власт, следователно повече информация, следователно повече възможности за подкрепа там, където има нужда“.

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 “Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците”, осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ДЪЛБОЧИННО ИНТЕРВЮ С ЕКСПЕРТ ОТ ГРАЖДАНСКИЯ СЕКТОР

От 10-11 години се занимавам много активно с икономика на образованието, така нареченото educational economics. Тя включва както връзка между образованието и пазара на труда, така и всякакви други анализи в сферата на образованието, които са базирани на икономически и иконометрически модели. Много голяма част от моята работа е невидима, тъй като през годините консултантската компания, от която съм част, предостави консултантски услуги на различни министерства, свързани с оценки на някакви аспекти на политиките (казвам аспекти, защото смятам, че в България цялостна оценка на политики не се прави). За съжаление всички тези министерства предпочетоха анализите да не стават публични. Това за мен беше голям проблем във формата, в който работих и затова миналата година иницирах създаването на независим изследователски център, който да провежда приложни изследвания на образователната система в България. Ние искаме да продължим да се занимаваме с дълбочинни изследвания, но от „външната страна“ на Министерството. Истината е, че в България могат да се правят много добри изследвания, защото базите данни го позволяват. Има също и доста добри експерти...не са много, но са работили дълги години в някакви области на образованието и имат експертизата да допринесат. Всичко това обаче би следвало да е публично.

От дълги години работя като образователен експерт на Световната банка и напоследък с тях работим активно по един проект, който включва серия изключително сериозни изследвания тук. Те бяха няколко кръга от опити да изследват Добавената стойност на училищното образование, което за мен, предвид големия сегмент на частните уроци, общо взето е много трудно да се изчисли. Единственият инструмент, който позволява да се изчисли добавена стойност на практика в България, това е PISA, защото за нея никой не ходи на уроци. Дори децата предварително да знаят, че ще са побрани в тази извадка, те няма как да се подготвят, защото изпитът не проверява конспектуализирани знания. За съжаление този формат е извадков и той не става за измерване на ниво училище.

През годините много съм се занимавала с връзки между бизнеса и образованието, защото това е една много слаба брънка от цялата верига, въпреки че има формален механизъм за взаимодействие, особено в сферата на ПОО. Това е моята голяма слабост и смятам, че там има много поле за работа. Де факто не се получават тези връзки, особено на ниво училище и работодател.

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

Преди може би четири години иницирахме в Пловдив да се направи един образователно-индустриален борд, в който на практика успяхме да обединим Тракия икономическа зона като място, където е концентриран голям международен бизнес, община Пловдив като собственик на училищата и МОН и аз, в качеството си на представител на консултантската компания като координатор. Направихме този борд с идеята да подпомогнем наистина планирането на план-приема да се случва на база на реални (аз не бих казала планове, защото много от работодателите наистина нямат дългосрочно планиране и нямат тази визия).....Ходили ли сте на план-прием?

Аз тази година ходих на няколко, защото от началото на годината правим един малко по-голям формат регионален борд в Северозападния регион, заедно с областните управители на Враца, Монтана и Ловеч. Там е много тежко, защото не е като в Пловдив, където все пак бизнесът е малко по-голям и може да си артикулира идеите как ще се развива, освен това има потенциала да подпомага гимназии, въпреки че си ги подбира. Истината е, че в Пловдив има много професионални гимназии, а те работят с две. Другите не стават.

В малките региони на България, които са преобладаващата част, план-приемът се прави на базата на наместване на едни деца в една екселска таблица.

Това, което е много притеснително и в контекста на формиране на ключови умения, за мен е фактът, че в България не се говори за развитие на технологии и за влиянието, което те оказват върху индустриите. За последните няколко месеца на поне 5-6 формата конференции и семинари ходих да правя презентации, защото ми е много интересна темата за (дори не мисля, че е Индустрия 4.0, тя е вече 5.0) развитието на технологиите и влиянието им върху образованието. Там показвам една картинка на един индустриален робот във фабрика на Тойота и реакцията, особено на учителите, особено в провинцията, е „Ама то това е в Япония“. Българската образователна система е остров във времето и пространството, който нищо не го засяга. Ние тук си учим Ботев и това е. Светът се променя, но той е в Япония. Това е много сериозен проблем. Миналата седмица в НАПОО модерирах една работна среща с академичната общност, чиято цел беше да актуализира списъка на професиите, защото той е много проблемен. Изключително е раздробен, професиите са за индустрия 2.0, на едни сегменти. Не зная дали знаете, но там има петстотин шестдесет и няколко специалности. Това са професионални направления, които после се разклоняват в дърво на професиите. Всъщност ние преди две години се опитахме да видим как се реализират завършилите тези направления от списъка на професиите. Реализацията се оказва много ниска и то при най-окупнения възможен вариант по две цифри. По четири

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

трагедията е огромна, а по осем нищо не става. Но дори и по две цифри да ги вземете, реализацията в много от специалностите и професиите е едноцифрено число. Това означава, че този списък е остарял и не отговаря изобщо на структурата на пазара на труда и на самата ориентация на работодателите. Ако сега излезе един младеж на пазара на труда, няма да го наемат на длъжност, която се предполага, че с тази специалност, която е завършил, ще може да заема след пет години трудов стаж. Те ги наемат заради осигурителния доход на едни или други позиции и за да им плащат по-малко осигуровки. Може и би е много по-голяма реализацията, но чисто формално няма как това да се прецени. Има много голям проблем с тази фрагментация. Учат се едни много малки неща, които на практика на този етап на развитие са абсолютно нереалистични.

Та от тази дискусия, на която бях миналата седмица, излезе нещо много интересно. То беше свързано с факта, че ние говорим, че трябва да адаптираме програмите и уменията на учениците, но всъщност трябва да се започне от учителите, особено в професионалните гимназии. Няколко професори от един от университетите споделиха, че големи работодатели тип немски инвеститори, които на практика в момента са вносителите на технологии в България, ги канят, за да обучават персонала им да работи с машините. Обаче професорите казват „Трябва някой да обучи нас как да работим с тези машини.“ Няма кой да обучи учителите на академично ниво и това е много сериозен проблем. Ето защо програмите не могат да съществуват отвъд времето и пространството, защото ДОС-а така предполага. Трябва да се има предвид какво се случва с индустрията тук и сега, защото промените са много сериозни.

Имаше миналата година едно изследване на CEDEFOP. То показваше, че между 40% и 60% от хората във всякакви индустрии имат промяна на работното място, причинено от технологиите. Тук дори не говорим за така наречения „ефект на изместването“, който ще промени индустриите и професиите. Това е сериозен проблем, който предполага сериозна дълбочинна работа по много направления. От една страна това са методите на преподаване, които формират някакви умения и учебното съдържание, което дава знания и формира умения. Не зная дали знаете как се прави инструментът PISA, но той е висш пилотаж. Формално задачите в нея изглеждат като предметно знание, но на практика през тях се преценяват много много други неща от психометрична гледна точка и от гледна точка на най-разнообразни умения. Например за текстовете по четене съм чувала от директори неща като „Стига с тази PISA, че функционалната грамотност на българите е тотално различна от тази на останалите хора“. Става дума за тотално неразбиране на това за какво става въпрос. Не става въпрос само да четеш думите, а наистина да можеш да ползваш този текст. Попадала съм една задача от PISA по четене: текст от блог на журналистка, която описва

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

някакво място и някаква изчезнала цивилизация. В края на този текст има линкове, които отвеждат децата към най-различни научни текстове, други статии и т.н. Децата всъщност трябва да се ориентират и да направят проучване/изследване. Трябва да намерят причините за изчезването на това племе. Това, разбирате, не е просто прочитане на текст. Това в българската образователна система на фона на това учебно съдържание, изпитни формати и методи на преподаване е много трудно да се направи.

Моята дъщеря е в седми клас. По БЕЛ имат млада учителка, която им беше дала да правят интервюта в журналистически формат. Разделила ги по двойки, но не им обяснила какво точно се иска от тях. И седи дъщеря ми с едно момченце и си говорят. Темата им беше опазване на околната среда. Седят, говорят си и си го записват. Аз я питам „Какво правите?“, тя ми отговаря „Ами правим интервю“. Аз ѝ казвам „Ама това не е интервю, това е беседа“. Те не разбират форматите. Учителят им поставя някаква задача без да обясни в какво се състои нейната същност и те трудно се ориентират.

1. Каква е добавената стойност от развиването на ключови компетентности в образованието за икономиката?

От макро гледна точка всъщност формирането на умения в училище е формиране на човешки капитал. Опитвам се от дълги години да поставям акцент върху факта, че един от големите проблеми на българското образование, е че на него се гледа като на социална политика, а то всъщност е икономическа политика, защото това е инвестиция в човешки капитал. В момента се занимавам с изследване на публичните разходи за образование и на делегираните бюджети в едно много дълбочинно изследване. Оказва се, че понеже в България на формирането на човешки капитал не се гледа като на инвестиция и на образованието не се гледа като на инвестиция, не се правят абсолютно никакви оценки на ефикасността и на възвръщаемостта на инвестициите. Нашата страна е една от малкото, в които такъв анализ не е направен. Възвръщаемостта на инвестициите в образование има два сегмента. Единият е т. нар. индивидуална възвръщаемост от инвестицията, тоест това, че ти си прекарал определено време в училище, на което алтернативната цена е да си излязъл на пазара на труда и да си реализирал някакви доходи. Та, индивидуалната възвръщаемост проследява как образованието ти помага след това да реализираш доходи и да се реализираш професионално. Има и социална възвръщаемост, която е малко по-широка. При нея се наблюдава нещо, наречено „разпръскващ ефект“: аз ако съм образована и работя с други хора вероятно моята образованост ще се предаде и на тях и те ще станат по-продуктивни. Нито индивидуална, нито социална не са анализирани в България. Ние се опитваме в института от 6-7 месеца да идентифицираме данни, които да ни позволят да го

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

правим, защото това се прави в повечето страни на базата на индивидуални данни от изследването на работната сила. Аз съм част от една група на европейско ниво, 21 човека сме там. Хората се занимават академично с изследвания на образованието и там са едни от най-големите глави, които са писали повечето учебници по тази тема. Там е и един от авторите на методологията, по която в световен мащаб се прави оценка на възвръщаемостта.

В България labour force survey не съдържа данни за заплатите. Хората не споделят какви са заплатите им. Поради тази причина там са се принудили да направят диапазони на заплатите. Тоест като ме интервюират аз посочвам един определен диапазон, защото не искам да кажа колко ми е заплатата. Следователно това не върши работа, няма как да се сметне тази възвръщаемост, няма как да се позиционираме. Няма как да се сметне следователно и ефикасността на разходите за образование, защото те са свързани с тази социална инвестиция в образование.

В момента се увеличават бюджетните разходи за образование без да има оценка на това каква е възвръщаемостта на един изхарчен лев. В крайна сметка финансирането има две цели: повишаване на качеството и повишаване на достъпа. Има доста видими индикации, че и по двете колкото и да се инвестира, нещата не вървят на добре.

Онзи ден гледах, имаше на международно ниво правени изследвания, които се базират на PISA. Могат съвсем спокойно и в България да се направят, стига да имаме достатъчно добри данни за публичните разходи, защото тези от Евростат са много генерични. Въпреки че позволяват една обща ефикасност, но ние искаме да ги разделим по сегменти, да видим в началното образование каква е, защото там инвестицията е много по-малка – учителят е един. Това не е така при средното не е така, а в професионалното има специални и общообразователни предмети и там необходимата инвестиция е много по-голяма.

Това, което искам да кажа е, че формирането на умения е една съвкупност от финансиране, методи на преподаване, учебно съдържание, организация на обучението. За мен трябва да се започне от учителите. Има нужда от цялостно реструктуриране на системата за набиране на учители в България. Въобще училището като институция е извън времето и пространството.

Училището не би трябвало да е затворена система. Зная, че е трудно да се случва. Министърът на образованието инициира онази програма, в която експерти от IT сектора обучават учители. Това е вариант, но е изчерпателен. Учителите трябва да влязат в реален

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

офис и да видят какво се иска от децата, защото те, хубаво, могат да цитират наизуст „Хайдутѝ“, но какво от това?

2. Какво може да направи МОН за вас като организация, която се занимава с анализ на политики и ефективност на разходи?

Единственото, което би могло да направи от гледна точка на подпомагане на организации, които допринасят за това да се направи една политика, да предоставя достъп до данни. Проблемът с достъпа до данни е много сериозен в България. И то достъп до качествени данни. Вие имате опит с търсене на достъп до данни и знаете, че невинаги получаваш това, което си поискал и във формат, в който върши някаква работа. Понякога се изисква дълга обработка на информационни масиви. Едни чакахме четири месеца и вече два ги обработваме.

Друг проблем е, че правенето на образователни политики не е в обхвата на Министерството, а на Министерския съвет. МОН на практика е изпълнителен орган. Включително знаете, че стандартите за финансиране се утвърждават от Министерски съвет. Дори през финансовите потоци тази политика се прави на ниво Министерски съвет.

Да, мисля, че в случая специално с тях бяха разработени в МОН тези последните стандарти, които се финансират.

Да, те ги разработват, но са обект на държавната политика. Въпросът е тези, които правят политика на национално ниво и на местно ниво, да търсят такъв тип анализи. Ние може да си анализираме и да си говорим по хиляди форуми и да си правим анализи, които са ни интересни на нас. Няма как обаче ако за тях няма приложимост

3. Какво иска бизнесът от образованието ако трябва да изведем няколко ключови момента?

В България влязоха много инвеститори без изобщо да правят анализ и да планират на база на наличната работна ръка. Аз попадам на бизнеси, които се оплакват, че са инвестирали милиони в машини. Примерно в Стара Загора отворили завод за нещо си и инвестирали милиони без да направят оценка, че всъщност не могат да намерят хора и когато са отворили завода не е имало кой да работи при тях. Става дума за липса на хора в трудоспособна възраст и на квалифицирани работници. Много работодатели от индустрии, които изискват техническа експертиза се ориентираха към професионално образование. Допреди пет

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

години имаха практики да си харесват гимназии, да си ги „осиновяват“ и да си работят с тях. Някои развиха много добри програми и например инвестират много пари и имат структурирана добра програма, която развиват през годините и на практика задават дневния ред на гимназията. Въпросът е, че този тип работодатели могат да си позволят инвестицията, защото формират човешки капитал от примерно 100 човека на година с идеята, че 17-20 ще останат при тях, а другите ще продължат с висше образование или ще се разпръснат да си търсят работа из България.

Междудругото мобилността при професионалното образование е много голяма, нашето изследване показва това. Ето тук идва другият проблем на регионалния план-прием. Това, че в Ловеч са планирали, че ще им трябва някакви хора в професионалната гимназия е безотносително към факта, че децата са тръгнали да търсят работа другаде, защото в Ловеч никой няма да ги наеме.

Говорихме за големите работодатели, които могат да си позволят да инвестират средства в професионалната подготовка на своите бъдещи кадри. Само че гръбнакът на българската икономика са едни други работодатели, по-малки, които това не могат да си го позволят. Какво правят ако тръгнат да спонсорират едно дете (защото те толкова могат: две или три деца) и то им избяга? Затова съм виждала през годините и малки работодатели, които решават, че ще плащат стипендии на едно-две деца от местната професионална гимназия или ще ги вземат под крилото си, за да ги обучават. Този модел е твърде разпарчетосан. В момента с този борд се опитваме да го структурираме в Северозапада, защото там е точно такъв бизнесът. Там план-приемът е базиран на заявки на автосервизи и друг тип дребен бизнес. Въпросът е могат ли да се клъстерират гимназиите. Има нужда от такова, защото оригиналната концепция, която стои зад сегашната им структура, е че регионите са едни затворени пространства, в които има един бизнес, обслужван от точно тези, тези и тези гимназии. Това вече не е реалността. Въпросът е съответно ако имаш географска близост, може ли да се окрупнят тези гимназии така щото във Враца например да има гимназия по нещо си, която да обслужва и трите региона с кадри, в друг град – друга и така да се направи икономия от клъстерирането. Иначе така на парче никакво усилие не може да добави стойност за обучението на децата.

Въпреки това, напоследък става много притеснително, защото все повече работодатели спират да търсят образователен ценз, никакъв. Например една немска компания започна със строго изискване кандидатите да имат професионално образование и то по конкретни специалности. Започна с тест, който да мери професионални компетенции, който имаше 70% праг. След това свалиха прага на 50%, защото се оказа, че никой не го покрива. Съвсем

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

накрая се оказа, че няма никакъв смисъл от нищо. В момента няма изискване за образователен ценз.

А как действат?

Направили са учебен център. Много работодатели се ориентират именно към това да правят паралелна образователна система. Само че ще ви кажа какъв е големият проблем на тази компания, точно това обсъждахме в НАПОО миналата седмица. Те в момента правят интервю, което е базирано на тест за грамотност. Тестът за грамотност е една инструкция за употреба: ако я разбереш, значи си грамотен. Следва едно много сложна и продължителна процедура по обучението на тези хора в този център. Шест месеца са в него, шест са на работна позиция, като съответно по някаква схема имат възможност за кариерно израстване, което има отражение върху тяхното заплащане. Те предоставят обучения и за други немски работодатели, които са наоколо, защото системата, която са изградили е структурирана.

Много работодатели правят това, отново, става дума за по-големите, но има и друг проблем и той е, че на децата много трудно им се дава степен на професионална квалификация. За да я получат трябва пак по някакъв начин да минат през официалната образователна система. Други работодатели, по тарикати, са се ориентирали към купуване на такива степени на професионална квалификация. Просто си взимат един човек, обучават го и накрая срещу някаква сума му предоставят ПКС.

Като постоянно ти се налага да променяш постоянно или професията или уменията, по някакъв начин трябва да валидираш новото, защото можеш да започнеш като оператор на нещо си и след две-три години оперираш нещо друго, защото просто се е променил светът.

Това, което искам да кажа е, че от гледна точка на работодателите има разнообразни практики, които могат да бъдат групирани в някакви категории: подпомагане на конкретни училища, програми, свързани с оборудване и предоставяне на оборудване. Сега дуалното тръгва, ще видим какво ще стане с него, защото нали още е пилотно. Всъщност първият випуск дуално влиза тази година.

Специално при професионалното образование е много добра концепцията децата да могат да отидат на работно място и да работят. Там обаче има много голям проблем с трудовото законодателство и инспекцията по труда, която трябва да даде разрешение ако ученикът е под 18. Има една процедура и един списък, в който общо взето може да попадне цялото производство и да бъде класифицирано като опасно. Следователно на много работодатели

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

просто не им се занимава, първо защото има голям риск да попаднат в този списък и всъщност нищо да не могат да направят и второ чисто процедурно е голяма разпавия. Затова няма много ентузиазъм от страна на работодателите по отношение на дуалното засега, а това е много добра перспектива за бъдещето на децата. Ако професионалната гимназия не може да им осигури обучение за работа с определени машини и технологии, то това е именно такава възможност. Голяма част от децата излизат от училищата без ПКС, защото не искат да ходят на изпита, който за голяма част от специалностите е ужасен.

Направих си труда да погледна изпитните програми и в много голяма част от тях има елементи, които, примерно, са свързани с икономиката. Например една шивачка трябва да познава трудовото законодателство, защото има въпрос, свързан с него. Трябва да познава и закона за търсене и предлагане, концепция за предприемачество, иновации и така нататък...за да шие на оверлог. Другата възможност е да се осигурява някаква адаптация на хора без образование към образователна степен или да се формират умения в социални предприятия. Примерно ромски жени от Столипиново се учат да шият, минават през някакъв курс и трябва да се явят на изпит за степен на професионална квалификация „шивач“. Те не могат да научат закона за търсене и предлагане. Съответно нищо не се случва, не искат да отидат на този изпит. Изпитната програма за компютърна техника е базирана на някакъв процесор, който е създаден 1978 година. Децата казват „Ама за какво го учим това?“

4. Какво според Вас правят неправителствените организации за подобряване на ситуацията или структура и какво биха могли да правят допълнително?

Работата им е в няколко направления. Една от възможностите е НПО-тата да осигуряват формиране на умения. Това го вече се прави от различни организации, работещи на терен.

Другата е посредническата роля между бизнес и местни власти, защото на местно ниво на практика по-голямата част от училищата са общински. (Кой?) Имат възможност да въздействат върху финансирането на училищата по компонентите от формата за финансиране. Същевременно на много места няма видима общинска политика, насочена към образованието.

Другото, което могат да правят НПО-тата, е да работят по линия на излизането на учителите от училище. Продължавам да настоявам за това, защото смятам, че е много важно. Трябва да се намери формат, в който учителите по някакъв начин влизат в бизнеса и там прекарват известно време, дори една седмица през лятото да е.

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

Ролята, която виждам като основна за неправителствените организации, е по линия на подпомагане на формиране на политики и то в най-различни направления. Това, което ми се вижда важно от тази гледна точка, е наистина да има специализация на неправителствените организации. Едно е просто общо говорене, друго е целенасочена подкрепа в някаква област. В тази група, в която членувам на европейско ниво, е направена от Европейската комисия като think tank, като неправителствена организация. Бяха поканени 21 експерти от цяла Европа. Повечето са университетски преподаватели. ЕК прави списък с теми за политика за годината, тоест иска да базира някакви политики на някакви изследвания и съответно се прави научна програма. Но това е целенасочено усилие. Има подобна мрежа за социалните аспекти на образованието. Там има други експерти, които работят целенасочено само по това. Има такива неправителствени организации, които действат на мезониво: събират хора от различни grassroots организации, които след това работят за подпомагане на политиките. Това в България не се случва според мен, поне така видимо, не зная.

Но общо взето по начина, по който се структурира така нареченият консорциум, се вижда, че има много поле за сътрудничество и са много разнообразни организациите. Възможно е всяка една от тях да допринесе със собствена експертиза на метаниво.

5. Би ли имало изработването на curriculum framework положителен ефект върху всички тези гореизброени проблеми?

Би имало, въпросът е на ниво имплементация, кой ще го направи това. Понеже имам някакви наблюдения как се правят ДОС-овете, ако ще се прави по същия начин, то по-скоро не бих казала, че ще има някаква добавена стойност.

А бизнесът може ли да се присъедини със своя версия на „Ето такъв човек веднага го взимаме на работа“?

Това също е ключов въпрос: важно е кой от бизнеса. Хората на поле си работят в конкретната индустрия и много много не мислят. Те знаят, че имат някакви проблеми, могат да ги формулират, но нямат по-обща картина, на базата на която да формулират послание.

В същото време има бизнес организации, които претендират, че представляват бизнеса и в много голяма част го представляват, но аз по-скоро смятам, че те, от гледна точка на работа по същество по такъв профил, нямат достатъчно знание на поле от индустрията. Те имат някакво знание от правени изследвания сред техните членове (тоест какво те са им казали), но нямат знание от самата индустрия за това, какво се търси.

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Има експерти в някои от големите предприятия, ейчари са повечето, които се занимават много, особено ако са като тези от гореспоменатата немска компания и имат обучителна програма. Ако ще работите с такива хора, много ви препоръчвам ейчарите на тази компания, те са невероятни просто. Има още една немска компания, която също има доста добро виждане. Тоест има тук таме някакви проблясъци, но ако отидете в по-малка компания от по-малко населено място, ще видите, че за нея търсенето на нови попълнения се базира на това, че ТРЗ-то им си гледа кои ще се пенсионират другата година и за тях търси заместници. До това се свежда мисленето за това какво им трябва.

Зад curriculum framework трябва да стои знание, което да го изпълни със съдържание.

6. Ако си представим, че все пак се въведе такава рамка и има очаквани резултати от формирането на компетентности в клас, как си представяте реалистично развитието на формата НВО/ДЗИ в следващите десет години?

Говори се за това. Имала съм разговори и с директори на училища. Има някакво настроение да се промени сегашния формат на НВО. Това е истината – тип PISA. Едва ли точно PISA ще може да възпроизведе тук предвид експертната, с която разполагаме, защото пак ви казвам, това е висш пилотаж. Мисля, че само в Канада са успели да вкарат такъв тип формат като НВО, тоест стандартизирано оценяване почти базирано на PISA, но за това PISA трябва да го сертифицира. Наскоро проучвах една система в Шотландия, където има формати, в които са включени елементи от PISA под формата на интерактивни тестове, компютърно базирани. Това, което много ми хареса в тази система, че тя наистина оценява равни с равни. Ученикът бива профилиран в самото начало с няколко въвеждащи въпроса, за да се определи какво е нивото му на знание. Всички следващи въпроси са подбрани с такова ниво на сложност, че да се прецени в кой сегмент от съответната категория попада ученикът.

Вижте сега, въпросът с външното оценяване в България е и политически, защото трябва да се изкарат някакви резултати. Това е цялата драма с методологията, да не говорим, че те не знаят какво точно мерят. Какъвто и формат за изпит да се направи, той трябва много ясно да мери това, което трябва да мери, независимо от резултата. Ако мери трагично качество, това е положението.

Но да, това е единственият вариант да се прецизира този тест: през меренето на предметно знание да се мерят и умения и също така много важно – и нагласи, формиращи не от училищното съдържание, а от качеството на живот. Голяма част от това, което се случва в училище извън това, че си научил един урок, те формира като личност, като мотивация, като начин, по който се свързваш с другите хора, дори ако искате дисциплина на работа.

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

7. Какво мислите, че би могло да се развие или надгради от гледна точка на повишаване на квалификацията на учителите да преподават по този формат?

Генерализация е, че не са подготвени. Част от тях са подготвени, така да кажа, по техни си канали. Това, от което смятам, че имат нужда, е постоянно надграждане. Със сигурност университетската система за набиране на педагогически специалисти има нужда от много сериозна промяна, защото е видимо, че младите учители имат проблем с компетентностите. Това всеки директор, който работи с млади учители, ще ви го каже. В другите страни системата е с наставничество: влиза млад учител в училище, хваща по един от старите... обаче в България не смятам, че това ще проработи, защото няма никаква гаранция, че „старият“ учител има необходимите компетентности и той.

Смятам, че системата с кредитите за ПКС много опорочи процеса на развитие, защото превърна целта на цялото нещо в това да вземеш едни точки, а не съдържателно да получиш ново знание. Тези финансираня на обучения по най-различни програми, не е тайна, че са се превърнали в спа туризъм.

Нека така да го кажа: проблемът с образованието е, че всичко се фиксира в input неща: броим глави деца, учители, колко часа са натрупали в някакво обучение, колко точки са взели и така нататък. Не се гледат резултатите. Системата с атестациите ми се струва добра ако се направи като хората. Това е мотив учителите да си повишават квалификацията.

Финансирането на програми за продължаваща квалификация е ок, въпросът е съдържателно да се променят.

8. Как според Вас може да се направи качествено система за обратна връзка в рамките на регистъра с обученията?

Аз съм голям фен на теория на промяната и ми се струва, че ако ще се прави истинска, структурирана система и рейтингова система и каквото и да е, свързано с квалификацията на учителите, трябва да се заложи на това каква цел искат да постигнат тези обучения и тя да се измери. Ако ме питаш какви елементи трябва да има рейтинговата система, то от една страна трябва да се гледа какво съдържателно се е променило в тяхната квалификация; какво се е променило като мотивация за работа и нагласи. Струва ми се, че след това трябва да се иска обратна връзка от децата и от родителите, за това дали според тях има добавена стойност. Освен това трябва да се гледа дали в рамките на училището се формира училищна професионална общност. В момента има училища, чиито директори просто са по-активни и имат такова мислене и се опитват да стимулират формирането на професионални

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

общности. Учителите си влизат в часовете, учат се един от друг; ако някой е отишъл на обучение, после предава знанието на колегите си. Има и училища, в които учителите се възприемат като конкуренти.

Ако е като рейтингова система, тя ще измерва приложението след като е свършило обучението.

9. Тъй като сте експерт в измерването на добавената стойност, смяташ ли че би могло да се изработи някакъв инструмент, който предварително да мери мотивация и компетентност?

Има такива, да. Правя оценка на една такава програма за училища на бъдещето. Там измерваме как точно са се променили и професионалните умения и нагласите и мотивацията на учителите от ползването на някакви кабинети и обучението им за тяхното ползване. Там наистина са си направили много ясен индикаторен модел, който мери точно с въпросници. Но това е 360-градусова оценка: директор, учители, родители, деца.

10. Говорили сме с други респонденти по този въпрос и те са скептични относно обратната връзка от родители и деца. Защо така? Как си го обяснявате? Формално ли им се струва на хората ?

Не, родителите се притесняват да не навредят на децата си. Правила съм рамката за инспектиране на училища, тя също е 360 градуса оценка. Мина едно пилотно издание, в което се опитахме да видим как работи инструментариума как реагират различните инструменти. Това, което ми направи впечатление, е че ако е по-голяма група родители наистина изглежда анонимно. Те ти казват „ти си част от една извадка, която е много голяма и няма как да те идентифицират“. Тогава родителите са много по-откровени в отговорите си от учителите. Казах на хората от инспектората просто да махнат учителите от обратната връзка. Те дават 100% на всичко. Страх ги е от директора, страх ги е от еди какво си. На всичкото отгоре са лесно разпознаваеми, защото са например десетима учители включени на фона на 70 или 100 родители ако е голямо училището. Да, има притеснение.

Смятам, че заради неопитност или недобро формулиране на такива изследвания чисто методологично, в последните години се формира впечатлението, че в училищата се изработват въпросници, които изследват нередни неща.

Що се отнася до родителите, които се страхуват, миналата седмица имаше родителска среща в училището на моята дъщеря и много родители бяха супер недоволни, защото имали

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

в един ден три външни оценявания, което е абсолютно забранено и по нормативна уредба невъзможно. Аз им казвам „Добре, сега ще започнем инспектиране и ще имате възможност да се включите и ви насърчавам ако имате съдържателна обратна връзка да я споделите.“ Те ми казват „Вие добре ли сте, ние в седми клас да си навредим на децата. Няма да участваме в нищо такова!“ Обаче няма как да се изключат родителите. Особено когато изследването се прави при деца 1-4 клас, родителите са главния източник на обратна връзка, защото толкова малко дете не може да отговаря на въпроси по същество.

10. Как си представяте реалистично в следващите десет години да се промени системата ако предметите по някакъв начин се компилират тематично в ядра и подходът към тях стане по-холистичен?

За мен е реалистично и вече се случва. В доста училища правят бинарни и мултидисциплинарни уроци, но, отново, в рамките на по-спорадични практики. Аз бих отишла по-далеч. Има вече практики на проектно базирано обучение, при които ученици от различни класове се комбинират и правят общ проект. Само че при този тип работа учителят е по-скоро фасилитатор. Това е много полезно, защото като че ли децата успяват да научат едно от друго много повече. Това се казва кооперативно учене. То дава много добри резултати от гледна точка на формиране на умения, но това минава през много сериозна подготовка на учителите и промяна на нагласите, защото в България под групова работа се разбира да те наредят на една кръгла маса. Тази година сложих в картата за мониторинг на иновативните училища, за нас, членовете на комисията, един чеклист какво да гледаме като ходим на мониторинг. Едно от нещата беше дали учителят стимулира интерактивната работа ученик-ученик. Те взели, че пратили картата до училищата, съответно те видели за какво ще следим и навсякъде, където влизахме, заварвахме едни деца, групирани по едни кръгли маси. Само че в рамките на тези групи, явно за да покажат учителите, че работят, са си избрали по един лидер, който организира цялата работа. Съответно всичко е театър и има някои деца, които просто дремят.

А представяте ли си това де е главният начин, по който да се случва образованието?

Да, едно време имаше такова нещо, сега не зная доколко, може би само в иновативните училища има под формата на модулни часове. В такива модули могат да се групират например физика и математика.

Да, иновативните училища позволяват да се променя програмата и да се сливат часове, но мисля, че до миналата година се бяха възползвали под 20 училища.

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

Няма култура, не се разбира за какво става въпрос, на ниво училище и на ниво учители.

Присъствах на един такъв бинарен урок в една професионална гимназия: английски и кетъринг. Той се водеше от една учителка по кетъринг от едно време, която си знае един рецептурник, издаден 86-та година и говори с авторитарен тон и една учителка по английски. Децата бяха 11 клас, едно само знаеше нещо от английски. Как протече часът: госпожата по кетъринг им диктува, казва им „Отваряйте тетрадките! Пишете! С един пръст навътре! Топли напитки, две точки! Първо – кафе!“ На четвъртото такова нещо спира и учителката по английски започва да превежда, с помощта на някаква презентация. Това какво е? Формално е бинарен урок, по същество е нищо.

Това е много работа, която е свързана с промяна на съдържателното усещане на тия хора какво всъщност правят. Защото може да им се даде рамка (програмата за иновативните училища например им е дала такава възможност), но го няма разбирането. Тази програма на Еразъм за иновативните училища „Иновации в действие“, където ще ходят да си гледат практиките, е възможен вариант за пренос. Големият въпрос е дали тези хора, които ги правят тези практики, ги правят както трябва. Затова по тези мобилности, които правят по линия на Еразъм (отиват например в Чехия на такъв обмен и виждат някакви доста добри неща, но там хората са ги направили както трябва) е важно да могат учителите все пак да пренесат добре измислени и приложими практики.

Как си представяте тогава НВО и ДЗИ в този формат?

Те биха правили в такъв случай единствено за това, което правят и в момента: да селектират децата на някакви входи, нищо друго не мерят. Дори да кажем, че по ДОС са направени като хората, тоест да мерят единици от учене, те пропускат важни елементи от образователния резултат. Той е свързан с умения, с нагласи, с пригодност въобще на тези деца да продължат нататък.

Иначе си представям формата на националното оценяване, отново, като PISA. Много директори протестират, че не знам какъв си материал по природни науки в осми клас не се взимал в не знам кой си клас и не било коректно това да присъства в изпита. Това няма значение. Дори да не си го взел, дори никога да не си го учил, така е структуриран тестът, че ако ти имаш основата по тази наука, можеш да го прецениш това нещо и да го отговориш. Тоест училището ти е създадо някакво знание, което ти позволява, независимо дали този конкретен материал, който ти се е паднал на НВО-то, си го учил, да имаш разбиране за тази наука, така че да можеш да си решиш теста. Това ще измери: „Да, това дете по тази дисциплина знае.“

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

11. Мислите ли, че би било добре и ако да, то как, да се направи платформа, в която учители да споделят ресурси от всякакъв тип на тема ключови компетентности?

Да, то и сега се случва. Например те могат да си споделят иновативни практики в един портал, който направихме. Пак ви казвам, проблемът е в прилагането на тези неща. През годините МОН е правил хиляди проекти за всякакви платформи. Знаете, че имаше два големи проекта за кариерното ориентиране, в които са вложени милиони. В момента обаче, в който свърши проектът.....Това е големият проблем на формализма, който се налага в българското образование. Дори и да се направи страхотна платформа като съдържание, трябва да се мотивират учителите да я ползват по някакъв начин и тя да се държи жива, да се осъвременява. Защото ако нещата се сведат до „МОН направи една платформа по проект“, кликовете ще са нула.

12. Как изглежда според Вас, извън университетското образование и последващата квалификация на учителите, допълнителното скеле, което ще помогне на учителя да разбере какво са ключовите компетентности?

Това с ключовите компетентности като понятиен апарат и като разбиране какво е всъщност, е много голям проблем. Правих един анализ на Му competence. Там дефиницията, която дават на компетентност, е всъщност дефиницията на професия. Защо се разбират като статичен „набор от знания, умения и отношения“? Напротив, то е прилагането на този набор.

Не съм експерт по обучение на учители. Не съм педагог и не разбирам, аз съм икономист. Според мен обаче трябва да се започне от много добре и ясно структурирана рамка за компетенциите на самите учители, но не „познава ДОС-а и го прилага“. Примерно това, което ме шокира в Му competence, в почти всички области, в които те са направили някакви компетентностни профили, че масово се появяваше там „Спазва стриктно законодателството“. Стриктното прилагане на законодателството е задължение, което ти е част от длъжностната характеристика. Има ли възможност да не го прилагаш стриктно, а само малко? И това го мерят по скала от едно до четири. Как се мери „стриктно“ прилагане на законодателство със скала? Това е пълен nonsens.

Трябва да има много добра концептуална рамка за това как трябва да изглежда компетентностният профил на различните видове учители и съответно как би могъл да се надгражда. Според мен продължаващото обучение на учителите трябва да започва от тази основа.

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

Отново, понеже съм фен на теория на промяната. В нея е много важно, когато искаш да промениш нещо, примерно да развиеш някакви компетенции у учителите и това да им промени някакви неща след това (възможност да обучават децата, мотивация, реализация и т.н.), трябва да имаш базово замерване. За да имаш такова обаче, ти трябва модел, който да каже „Ето, ние тръгваме оттук. Този учител го диагностицираме, че има такъв и такъв набор от умения и такъв и такъв набор от дефицити и на база на тях го развиваме оттук нататък.“ Това са така наречените личностни планове за развитие, които се използват по света, включително и за профилирането на децата.

В България имаме ранен тракинг на децата на системно ниво, още в етапа първи- четвърти клас, после в седми клас. Той е базиран на някакви моментни способности, а не на индивидуален план. Например миналата година като ходихме на една проучвателна визита в Холандия, там в девети клас ги профилират децата, но на базата на индивидуален план за развитие. Бяхме в една професионална гимназия, в която има 50 000 ученици. Влизат някакви хиляди деца всяка година, всяко едно от тях бива диагностицирано на входа и му правят индивидуален план за развитие, който след това се следи.

Това не е невъзможно, но е много мащабна промяна. Има обаче много инструменти, които помагат. Примерно аз работя с един инструмент, който измерва подход към преподаването на учителите и плюс това прави личностно профилиране на самия учител: какъв е като характер, какви са нагласите му към работата. Това е стопроцентова психометрия. Способността на учителя до много голяма степен зависи от неговите личностни характеристики: има хора, които са интровертни, задълбават се в детайлите, така наречените калкулатори. Те някак си не са много вдъхновяващи за децата, малко буквояди. Има други учители, които са харизматични и много отворени. Това е друг личностен тип, така наречените инфлуенсъри. Те мотивират, но не се задълбават в детайлите. Тоест има такива личностни качества учителят, че каквито и обучения да му правиш, той си го има този подход.

В какъв контекст правите тези измервания?

Представявам България и Румъния за един консорциум, една британска система, тя е психометрична, валидирана от университета в Кеймбридж. Направена е от един екип психометрици от тамошно висше учебно заведение. Прилага се в 11 държави в ЕС. Как ги ползват самите училища? Освен за учителите, има модул и за ученици: тестват се и на тях също се прави личностен профил, включващ подход към ученето. На базата на това се прави съпоставяне на подхода на преподаване на учителя към подхода на учене на учениците. Примерно аз имам 20 ученици в клас. При петима от тях има абсолютна съпоставимост

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

между моя подход на преподаване и техния на учене. Обаче има 10, които имат нужда от съвсем различно внимание. Знаейки това като учител, ще мога да приспособя подхода си към тях. За самите деца този инструмент е много полезен. Прави се за хлапета над 13 годишна възраст. Пак по модела на външното оценяване на шотландците има един алгоритъм, който те позиционира много добре.

Цялото училище ли се включва? Каква е мотивацията на учителите да участват?

В момента БГ училището няма култура да търси такова нещо. Това, което сме правили ние, е по линия на някакви проекти. Няколко учители сме тествали и деца. Но ефектът върху децата е страхотен. Те получават докладче от една страничка, където много концентрирано и с много положителна конотация има обратна връзка за тях. Те започват да се замислят. Самата система се казва self-awareness. Другото ценно при тази система, е наличието на един модул, който ти показва каква е личностният ти профил по принцип и друг такъв, който показва моментна снимка на разпределението на личностните ти характеристики. Виждала съм много променени, което означава, че може да се види, ако детето е определен личностен профил, дали училището го деформира. Има и един друг модул, който показва нивото на стрес и начина на реакция към стреса. Можеш да диагностицираш в класната стая деца, които не се чувстват комфортно при това структуриране на организацията на класната стая или взаимоотношенията вътре в нея. Може да има деца, които са обект на тормоз, но да го крият зад някаква екстровеертна маска, а всъщност нивата им на стрес да са много високи.

Това същото нещо го правят в много колежи и университети в Англия. В Нотингам има един много голям професионален колеж, всъщност най-големия в Англия, където децата всяка година минават през такава диагностика и им се прави индивидуален план за развитие от гледна точка на умения и от гледна точка на мотивация. Сега, този инструмент не ти казва „Ей това дете става за шлосер.“, но ти казва „това дете е инфлуенсър, иска да е центъра на вниманието, да влияе на другите, но не иска да внимава в детайлите. От него няма да излезе добър шлосер... или за да стане, трябва много да се работи.“ На края на годината това се прави отново и се вижда дали има някакъв напредък.

Ние това тук сме го правили с доброволци и училища и беше много интересно. Искахме да видим дали включването в доброволчески активности на деца от 9 и 10-ти клас има някакъв ефект върху личностните им характеристики. Нали, защото идеята е, че чрез доброволстване се развиват меки умения.

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

Замерихме ги в началото и след това и ги сравнихме с контролна група от опитни доброволци. Беше супер интересно, защото първия път, когато направихме замерването англичаните се обадиха и казаха “Абе какво става при вас? Тук има една ужасна концентрация на деца стедиъри.” Те са 4 типа личности – инфлуенсъри, стедиъри, драйвъри, калкулатори. Стедиърите са дисциплинирани, които ходят болни на работа, обичат да са част от екипа, но без да се обаждат, с една дума изпълнители. Ужасно голям процент от децата бяха стедиъри по това нещо. След това като ги замерихме втория път след девет месеца изведнъж се получи страшно разпръскване на извадката. Появиха се страшно много инфлуенсъри. В тази възраст те повече са така. С присхотриците от Англия много работехме по този феномен. По принцип се смята, че ти не можеш изцяло да си промениш личностния си профил. Можеш, ако си гранично между две в някои моменти едното да е преобладаващо, другото не. Правихме допълнителни интервюта с тези деца, за да разберем какво се случва. Децата са го приели като изпит и са избирали опциите така, че да са ок за училище. Оказва се, че училището много форматира децата. Всякакви формати, които ги изкарват извън училище... Те ги пращат в някакви невероятни неща, вкл. в детската педиатрия в Пловдив четяха книжки на болни деца през нощта. Това много освобождава децата, не знам доколко формира умения, но позволява на децата да се изразят себе си. И българското училище ти създава една рамка. Но такива инструменти има страшно много, а в България нищо не се прилага. В Златица го правихме това в едно училище 4 месеца училищната психоложка ми звънеше всяка седмица и ми казва “Не знам какво се случва, но всеки ден децата този лист ми го носят, за да си говорим за техния личностен профил.” Частично това са меки умения. Осъзнаването на това какъв си и какви качества носиш са някакви компетентности.

Това изследване, което правих с финансиране осъзнах, че в България има шизофрено отношение към децентрализацията, делегацията и автономията на училищата. Чисто формално лостовете, с които разполага МОН са нормативни и финансови. Защото собственик на повечето училища са общините. Те да се оправят с тези училища. В същото време автономията на директорите да правят какво и да било е страшно ограничена от ДОС-овете, защото те налагат някакви изисквания. Хипотезата на делегираните бюджети е, че те ти дават обща сумата грантов блок и ти като директор можеш да решаваш какви учители да назначаваш, какви заплати да им даваш. Само че ти имаш изискване по ДОС да имаш определен норматив, за минимално заплащане на учителите, ако имаш 10 предмети не можеш да назначиш един или двама учители, а ти трябва по един учител на всеки предмет. Накрая се оказва, че освен дограма нищо друго не можеш да решиш. По този повод те много си прехвърлят топката кой работи на поле с училищата. Големият въпрос сега е, че всичко

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 “Пошишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците”, осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

се прехвърля на местно ниво – план пример и т.н. План-приемът се планира на местно ниво – местен бизнес, РУО.

----- www.eufunds.bg -----

Проект №BG05SFOP001-2.009-50 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство във връзка с преподаването и развиването на ключови компетентности у учениците", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд